

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถทางการวาดภาพของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิชาเอกการประถมศึกษา ระดับปริญญาตรีหลักสูตรวิทยาลัยครู สหวิทยาลัยทักษิณ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร บทความ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งนำเสนอเนื้อหาเรียงลำดับดังต่อไปนี้

1. ศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา
2. ศิลปศึกษากับครูประถมศึกษา
3. หลักการวาดภาพ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า นักวิชาการให้ความหมายของศิลปศึกษาในแง่ต่างๆ ดังนี้คือ ศิลปศึกษาเป็น เครื่องมือสำหรับการสอน เกี่ยวกับคุณค่าของความคิดต้นแบบที่เป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคม เพื่อพัฒนาความคิดของผู้เรียน (Mc Fee, 1983: 10) ศิลปศึกษาเป็นการศึกษาเรื่องของการสร้างงานศิลปะของนักเรียนและของผู้อื่น (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525: 34) ศิลปศึกษาเป็นการผลักดันประสบการณ์ที่เด็กมีอยู่ให้แสดงออก เพื่อพัฒนาความคิด ความรู้สึก ความงามที่เป็นของตนเอง (Lowenfeld, 1975: 9) ศิลปศึกษาเป็นการศึกษาศิลปะกับเด็กโดยการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวุฒิและภาวะของผู้เรียน (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2529: 111) และศิลปศึกษาเป็นความรู้ศิลปะที่ทำการเรียนรู้ภายใต้วิชาการศึกษาหรือการนำเอาความรู้ทางวิชาชีพศิลปะมาทำการเรียนรู้ในระบบวิชาการศึกษาแบบของเชิงการคิด (สุชาติ สุทธิ, 2532: 6)

คานัมยามตั้งกล่าวสอดคล้องกับหลักการของศิลปศึกษาตามแนวคิดของบาร์คัน (Barkan, 1955: 17) ที่ว่าศิลปศึกษาเป็นการพัฒนาความคิดภายในและการแสดงออกของความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจ ที่รวมประสบการณ์จากการรับรู้ของแหล่งความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ สังคมวิทยา และจิตวิทยา ซึ่งมองเห็นจากโลกของตนเอง และของผู้อื่น จากหลักการดังกล่าวศิลปศึกษาจึงเป็นวิชา

ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการของศิลปะ เช่น การวาดภาพ การระบายสี การปั้น การพิมพ์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทดลองฝึกทักษะจากกิจกรรมศิลปะหลายๆ รูปแบบแตกต่างกันตามวัย และระดับชั้น ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อม การพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา อันเป็นหลักการพื้นฐานของการเรียนรู้ เรื่องอารมณ์ของมนุษย์ และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

นักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาแตกต่างกันออกไป เช่น

เลิศ อานันท์นะ (2523: 5) ให้ความเห็นว่า ศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะด้านการคิด จินตนาการอย่างสร้างสรรค์ และแสดงออกอย่างเสรี ตามความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติของเด็กเอง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2524: 40-41) ให้ความเห็นว่า การสอนศิลปะในโรงเรียนประถมในระยะแรก จัดเป็นวิชาเอกเทศ มุ่งเน้นการใช้ความรู้ความสามารถการใช้ทักษะมือแสดงออกเป็นผลงาน และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ต่อมาได้นำมาจัดเป็นรายวิชาเช่นเดียวกับวิชาสามัญคือได้นำแนวคิดของวิธีการทางจิตวิทยามาประยุกต์พัฒนาการเรียนการสอน และเรียกว่าวิชาศิลปศึกษามีหลักการเกี่ยวกับการให้การศึกษาด้านศิลปะกับเด็ก โดยกำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ

1. เพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยให้กับผู้เรียน เป้าหมายคือให้มีบุคลิกภาพและอารมณ์ที่ละเอียดอ่อน หมายถึง มีความรู้คู่กับความดี ความงาม มิใช่มีความรู้ความสามารถแต่หยาบคาย โดยให้เหตุผลสนับสนุนว่าการอบรมนิสัยทางศิลปะจะเป็นการขัดเกลาความรู้สึกรู้จักคิด ความมีน้ำใจ การรู้จักสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาบุคลิกภาพที่สมบุคลย์ด้วยความรู้และความดีงาม
2. เพื่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ เป้าหมายเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะในการรับรู้งานทัศนศิลป์และเข้าใจว่า งานทัศนศิลป์เป็นงานศิลปะที่สื่อความคิด ความรู้สึกที่สัมผัสได้ด้วยตา บังเกิดความพึงพอใจต่อการรับรู้จากการมองเห็น และจินตนาการด้วยจิตใจที่เปี่ยมมิติ
3. การฝึกฝนทางศิลปะ เป้าหมายเพื่อมุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาประสบการณ์อย่างกว้างขวาง การจัดการเรียนการสอนมุ่งให้ผู้เรียนทดลองใช้วัสดุเพื่อการสำรวจ การแก้ปัญหาด้วยเทคนิคต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานการรู้จักชื่นชม มีค่านิยมและมีทัศนคติที่ดี

4. เพื่อตอบสนองความรู้สึกทางด้านคุณค่าและความงามที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล เป้าหมาย เพื่อพัฒนาความรู้สึกรักสวย รักงาม ที่ติดตัวมาแต่ เด็กให้พัฒนาไปในทิศทางพึงประสงค์

5. เพื่อผู้เรียนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ เป้าหมาย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ เกิดนิสัยที่ดีสามารถนำไป เป็นลักษณะ เฉพาะตนและนำไปประยุกต์ใช้สร้างสรรค์ในชีวิตประจำวัน

6. เพื่อพัฒนาการสื่อความหมายของศิลปวัฒนธรรมที่ดีให้เกิดแก่บุคคล เป้าหมาย เพื่อให้มีความรู้ ความ เข้าใจถึงความ เป็นมาและภาษาศิลปะที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและสามารถ รับสัมผัสคุณค่าได้

ชูจิตต์ วัฒนารมย์ (2529: 16) ให้ความเห็นว่า ศิลปศึกษา เป็นวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้แสดงออกซึ่งความสามารถทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ได้รับจากประสบการณ์ภายนอกและ เกิด จากจินตนาการอย่างอิสระของผู้เรียน

สงวน รอดบุญ (2524: 28) ให้ความเห็นว่า ศิลปศึกษา เป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความ เข้าใจในคุณค่าของสุนทรียภาพและทฤษฎีปัญหาของมนุษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย และรู้จักนำศิลปะมา ประยุกต์ใช้ชีวิตมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากทัศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ศิลปศึกษา เปรียบ เสมือน เครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วย ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประมวลเอาความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ และประสบการณ์ต่าง มาสร้าง เสริมลักษณะนิสัยอันพึงประสงค์ของตนได้ นอกจากนั้นนักการศึกษาและผู้ เชี่ยวชาญทางศิลปะ บางส่วนยังให้ข้อคิดสนับสนุน เป้าประสงค์การสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาใน เชิงประสบการณ์ ของการ เรียนรู้ด้วยดัง เช่น

ปริมล ธีรณสาร สวัสดิบุตร (2525: 26-34) ได้อธิบายหลักการเรียนรู้ด้านศิลปะไว้ 7 ประการคือ

1. การเรียนรู้เรื่องความงาม เป็นการเรียนรู้ความงามของเดิม สี แสง เงา พื้นผิว รูปทรงขึงแ่งมุมต่างๆ จากการเห็นและการลงมือปฏิบัติ โดยใช้วิธี เปรียบเทียบ แยกแยะ เปลี่ยนแปลง และกล่าว เสริมว่าการ เรียนรู้เรื่องความงาม เป็นการช่วยให้บุคคลได้รับความสุข เพลิดเพลินใจจาก การมองที่สำลึกยิ่งขึ้น

2. การเรียนรู้ทางปัญญา เป็นการเรียนรู้ขั้นตอนต่อเนื่อง เหมือนขึ้นบันไดและสลับชั้นช้อน และกล่าวเสริมว่าการเรียนรู้ทางปัญญา เป็นการช่วยให้รู้จักติดต่อ เปลี่ยนแปลง เกิดความรู้ใหม่

3. การเรียนรู้ทางอารมณ์ เป็นการเรียนรู้ด้านการควบคุมอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในสภาพปกติ ทำให้รู้จักความพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใส เมื่อได้ทำสำเร็จ และกล่าวเสริมว่า การเรียนรู้ทางอารมณ์เป็นการช่วยให้เกิดความมั่นใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานของความเจริญทางอารมณ์

4. การเรียนรู้ทางสังคม เป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่กับผู้อื่นด้วยวิธีสันติและมีความสุข และกล่าวเสริมว่า การเรียนรู้ทางสังคมเป็นการช่วยให้รู้จักรับผิดชอบร่วมกัน การทำงานเป็นระบบสำเร็จตามเวลา การรู้จักความสะอาด ประณีต ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในวิถีทางของสังคม ประชาธิปไตยต่อไป

5. การเรียนรู้ทางเทคนิควิธี เป็นการเรียนรู้วิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการผลิตงาน เช่น เทคนิคการระบาย การตัด การพับ การผลึก ดึง และกล่าวโดยเสริมว่า การเรียนรู้ทางเทคนิควิธี จะช่วยให้สามารถสร้างรูปทรงต่างๆ ได้ตามต้องการ

6. การเรียนรู้ทางการควบคุมการใช้มือ เป็นการเรียนรู้วิธีการใช้มือ ผูกทักษะให้เกิดความแม่นยำ เทียงตรง ละเอียด มีสีลาอ่อนไหวและแข็งแรง และกล่าวเสริมว่า การเรียนรู้ทางการควบคุมการใช้มือ จะช่วยให้สามารถทำตามใจได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในชีวิตประจำวัน

7. การเรียนรู้ทางการสร้างสรรค์ เป็นการเรียนรู้การจัดระบบหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เคยรู้เสียใหม่ หรือการมองสิ่งที่เรียนรู้เก่าในแง่มุมที่ต่างไปจากเดิม และกล่าวเสริมว่าการเรียนรู้ทางการสร้างสรรค์เป็นการสร้างทักษะในการคิดที่เกิดจากสติปัญญา จินตนาการ การพัฒนาการของตน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการมีทักษะสร้างสรรค์ในทางอื่นต่อไปได้

หลักการเรียนรู้ดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของวีรยุทธ ติงเจริญ (2526) ที่ว่าการเรียนรู้ศิลปะของเด็ก หากพิจารณาอย่างกว้างๆ ก็จะไปเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านต่างๆ คือ พัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม การรับรู้ อารมณ์สุนทรียภาพ และด้านการสร้างสรรค์ คือ การเรียนรู้ศิลปะ จะทำให้มีพลังในการรู้จักแก้ปัญหาที่ยุ่ยาก เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตามความคิดสร้างสรรค์ของตนได้อย่างอิสระและมีความเชื่อมั่น

เมธิดา ธีรอนันท์ (ม.ป.ป.: 2) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้และการปฏิบัติทางด้านศิลปะว่ามาจาก 2 แนวกว้างๆ คือ

1. การให้ความสำคัญในตัวผู้เรียนกับระบบการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. ความพยายามที่จะทำความเข้าใจระบบการเรียนรู้ทางศิลปะและพยายามปรับปรุงระบบการเรียนรู้ศิลปะ

โดยให้แนวคิดสนับสนุนว่า ศิลปะในโรงเรียนประถม เป็นกลุ่มวิชาที่ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออก เป็นวิชาแกนของวิชาทั้งหลายด้านการเรียนรู้เรื่อง "อารมณ์ของมนุษย์และความต้องการทางสุนทรีย์" จึงควรมีการสอนบ่อยครั้งและอย่างเป็นอิสระ ดี' อมิโก (D' Amico, 1983: 141) กล่าวว่า ประสบการณ์ศิลปะที่แท้จริงจะต้องมาจากผลงานอันบริสุทธิ์ การใช้วัสดุวิธีการใหม่ของคนแต่ละบุคคล หรือแต่ละกลุ่มบุคคล ความเชื่อนี้มีฐานความคิดมาจากทฤษฎีจิตวิทยา ซึ่งเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน (Child-Centered Movement) และปรัชญาการศึกษาแบบก้าวหน้านิยม (Progressivism) ของ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1970: 6-19)

ทฤษฎีทางจิตวิทยาของ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1957) เป็นแหล่งของความรู้หรือขุมกำลังที่ทำให้กระบวนการเรียนการสอนแผ่กระจายกว้างขวางมาก เพราะช่วยให้เข้าใจถึงพัฒนาการด้านความคิดและอารมณ์ของเด็กในวัยต่างๆ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1970: 8-10) เชื่อว่า ศิลปศึกษาเน้นเจตนคติสำคัญ 2 ด้านคือ

1. เป็นหนทางสำหรับเด็กที่จะได้แสดงออกลักษณะเฉพาะตัว
2. เป็นการศึกษาที่มีคุณค่าด้านการปรับตัวของตนเองได้

ปรัชญาแนวคิดของการศึกษาแบบก้าวหน้านิยม (Progressivism) และเด็กเป็นศูนย์กลางเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปศึกษามีหลักการประกอบด้วย

1. การแสดงออกทางศิลปะควรเป็นพัฒนาการการรับรู้จากภายในของเด็กคือ เป็นศิลปะที่เกิดจากตัวเอง เกิดจากการเห็นโลกบริสุทธิ์และกระจำงไว้เพียงสา ไม่ควรมีการเรียนรู้แบบครูแบบผู้ใหญ่ หรือใช้งานศิลปะของผู้ใหญ่สร้างอิทธิพลบังคับ
2. การแสดงออกทางศิลปะควรเป็นไปโดยเสรี การหาคู่มือแนะแก้ไขวิธีการทำงานจะเป็นหนทางทำลายงานศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้ปิดเป็น
3. การประเมินค่าไม่ควรมีการประเมินโดยผู้อื่น
4. หน้าที่ของครู คือ สร้างแรงกระตุ้นให้เด็กทำงานให้กำลังใจและส่งเสริมให้เรียนศิลปะ

5. ความสำคัญหน้าที่หลักของศิลปะศึกษา คือ ำให้การศึกษาแก่เด็กโดยเน้นพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์และถือว่าศิลปะ เป็นเครื่องมือการเรียนรู้สำคัญประการหนึ่ง

6. ความสำคัญของการเรียนรู้ทางศิลปะ คือ กระบวนการการเรียนรู้การทำงาน (Process) มีชิ้นผลงาน (Product) การเรียนรู้ของเด็กควรได้เรียนรู้จากพัฒนาการการกระทำสิ่งต่างๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า เด็กทำอะไร เด็กทำอย่างไร มีใช้ทำอะไร

7. หลักสูตรที่ดีของศิลปะในชั้นประถม จะต้องประกอบด้วยวัสดุ วิธีการ และ เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองกระทำให้มากที่สุด เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ให้กับเด็ก

ทฤษฎีการเรียนรู้ศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา จึงประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพราะมีลักษณะพิเศษที่จำเป็นต้องนำทฤษฎีแห่งความรู้ไปทดลองปฏิบัติจึงจะครบวงจรตามธรรมชาติของความรู้ เป็นประสบการณ์ของการสัมผัสโดยตรงตามกระบวนการของการสังเคราะห์ เป็นเชิงข้อเท็จจริง และสามารถนำมายืนยันว่า รู้ในสิ่งที่ได้เรียนรู้ เป็นความรู้ถึงเฉพาะ (Knowledge of particular) ความรู้ด้านศิลปะศึกษาจึงเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ในลักษณะพฤติกรรมของผู้เรียน (สุชาติ สุธธ, 2531: 3)

ทฤษฎีทางการแสดงออกทางศิลปะ เอฟแลนด์ (Efland, 1981) สรุปไว้ว่า แบ่งได้เป็น 4 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎี MIMATIC

เป็นทฤษฎีความงามยึดแบบเหมือนจริงตามธรรมชาติ การให้การศึกษาจะเน้นทักษะการใช้มือ ฝีมือการเลียนแบบจากตัวแบบ

2. ทฤษฎี PRAGMATIC

เป็นทฤษฎีที่ใช้แนวคิดที่ว่าศิลปะคือ เครื่องมือที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้ชม การให้การศึกษาจะกำหนดเป้าหมายและให้แก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน รู้วิธีการประเมินค่าจากการสังเกตจากผลลัพธ์ของผลงานด้วยอารมณ์ ความรู้สึก และการคล้อยตาม ความเปลี่ยนแปลงของเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. ทฤษฎี OBJECTIVE

เป็นทฤษฎีเน้นการสร้างสรรค้อย่างมีเหตุผลและความต้องการด้านประโยชน์คือ มีทั้งในแง่ความงามในการใช้สอยประกอบกัน หรืออาจจะเป็นผลงานศิลปะที่แสดงคุณค่าสมบูรณ์จาก

องค์ประกอบภายในโครงสร้าง สี่ ความสมจริง หลักการประเมินค่าต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ทฤษฎี องค์ประกอบศิลปะ

4. ทฤษฎี EXPRESSIVE

เป็นทฤษฎี เน้นความสามารถ เฉพาะคนด้านเอกลักษณ์หลังจิตนาการ การแสดงออก การให้การศึกษาจะ เน้นการพัฒนาการบุคคล ยึดเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน คุณค่าของงาน เป็นการแสดงพลังอารมณ์อันบริสุทธิ์

สมาน สรรพศรี (2531: 33) กล่าวว่า การรับรู้ทางศิลปะแตกต่างไปจากความรู้ทั่วไป ตรงที่การรับรู้ที่มีสิ่งเร้า เป็นผลงานทัศนศิลป์และ เป็นการรับรู้ในการตรวจสอบคุณค่าของผลงาน เช่น เห็นแล้ว ตีใจ เสียใจ ชอบ ไม่ชอบ ดี ไม่ดี จริง ไม่จริง รูปแบบผลงานเขียนแบบใด ช่วยให้มีมนุษย์ หลุดออกไปจากกรอบเหตุผลที่เป็นจริง ไปสู่ความสำนึกร่วมทางความงาม อันเขียนจินตนาการอิสระ ในความมนุษย์ที่ถือกันว่า เป็นสิทธิ์พื้นฐานทางจิตใจ

จากแนวคิดดังกล่าว กล่าวได้ว่า การเรียนรู้ศิลปะศึกษาตั้งแต่ปฐมวัย จะ เป็นการพัฒนา จิตใจอัน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสังคม ทำให้นักเรียนรู้ไม่สูญเสียรสนิยามทางความงาม ซึ่ง การสูญเสียรสนิยามในความงามจะเป็นผลร้ายด้านสติปัญญาในเชิงสร้างสรรค์ บุคลิกภาพทางด้านจิตใจ อัน เป็นหลักพื้นฐานทางธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ชาติต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะ เป็นหน่วยงานระดับนโยบาย เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแห่งชาติ มีความพยายาม เป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาวิชาศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา ให้เขียนไปเรียนแนวทางที่ ถูกต้องทันสมัยตามหลักวิชาการ ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร พัฒนาระบบการเรียนการสอน การจัดการ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการประเมินผล เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้

สภาพการเรียนการสอน ศิลปะศึกษา ในโรงเรียนประถมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเป็น ที่กล่าวถึงกันในหมู่นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ และครูอาจารย์ ในแง่การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบัน มีอะไรบ้าง ซึ่งแต่ละท่านมีทัศนะที่ต่าง กันไป ดังเช่น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 42) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นการวางรากฐานของการเรียน วิชาศิลปะศึกษาไว้ว่า

1. เป็นหลักสูตรที่แสดงถึงข้อกำหนด เกี่ยวกับความรู้ด้านทฤษฎีและการปฏิบัติสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การเขียนภาพระบายสี การปั้น แกะสลัก ออกแบบ ภาพพิมพ์ มุ่ง เป็นสื่อให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างสร้างสรรค์
2. เนื้อหาของวิชาศิลปะมาจากระบบและองค์ความรู้ อัน เป็นลักษณะเฉพาะของชาติ เพื่อผลสืบทอดและพัฒนาารคทางวัฒนธรรม
3. ให้มีการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนการสอน จัดทำตำราเรียน สร้างแบบการประเมินผล เพื่อให้เกิดความสะดวกกับผู้สอนและใช้หลักสูตรได้ถูกต้องตรงกัน

สุชาติ สุทธิ (2531: 3) ได้กล่าวว่า การสอนศิลปะในโรงเรียน เริ่มต้นจากการนำความรู้ ภายใต้วรรู้วิชาศิลปหัตถกรรมแบบอย่างประเพณี ที่ตั้งอยู่บนฐานการเรียนรู้เชิงการกระทำ (Knowing how to do) และเป็นโครงสร้างความรู้ทางช่างและช่างศิลป์รวมกัน

วีรัตน์ คุ่มคำ (2531: 95-96) ได้กล่าวว่า การปลูกฝังค่านิยมทางศิลปะของหลักสูตรประถมศึกษาในยุคแรก เป็นแบบวิชาช่างหรือการฝีมือ จัดเป็นวิชาวาดเขียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเน้นความเป็นเลิศทางทักษะ ความชำนาญ ความจำลักษณะที่เป็นรูปแบบประเพณีนิยม อุดมคติ ศาสนา เชื่อถือกันว่า ศิษย์คนใดลอกเลียนได้เก่ง เป็นคนมีศิลปะมีพรสวรรค์ และกล่าวว่าหลักสูตรศิลปะระดับประถมศึกษาได้มีการปรับปรุงอีกหลายครั้ง แต่โครงสร้างส่วนใหญ่ยังเหมือนเดิม กระทั่งเมื่อนักการศึกษาได้นำปรัชญาการศึกษาแบบก้าวหน้านิยม (Progressivism) มาเผยแพร่ทำให้ทรรศนะเดิมที่มีต่อการศึกษาศิลปะ เปลี่ยนแปลงไป การสอนศิลปะจึงเป็นการนำเสนอกิจกรรมและใช้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในลักษณะการให้คำปรึกษา การปฏิบัติงานเน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานมากกว่าผลงาน การวัดการประเมินผลยึดความสามารถทางศิลปะจากภายในตัวเด็ก เป็นเกณฑ์ตัดสิน การจัดการเรียนศิลปศึกษาจึง เปลี่ยนไป เป็นแบบเป็นหมวดวิชาประกอบด้วย ชั้บร้อง ดนตรี การเขียนภาพระบายสี และศิลปะปฏิบัติซึ่งรวมกิจกรรมต่างๆ มีเป้าหมายค่านึงถึงคุณค่าทางศิลปะ คุณค่าในเชิงผลสะท้อนและคุณค่าทางจิตวิทยา จากการเปลี่ยนแปลงนี้วิชาศิลปะจึงมิได้ เรียนเพื่อก่อให้เกิดความรู้ความสามารถเพียงอย่างเดียว แต่เป็น เครื่องมือในการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายนามธรรมคือ บุคลิกภาพมากกว่ารูปธรรมที่เป็นผลงานศิลปะ

อิทธิ คงคากุล (ม.ป.ป.: 2) ได้กล่าวว่า การศึกษาศิลปะ บทบาทและรูปแบบยังไม่ค่อยพัฒนา เพราะคนไทยส่วนใหญ่ไม่ เข้าใจศิลปะจึงมักมองข้ามคุณค่างานศิลปะ จึงยมิได้ระแวงว่าคุณค่าของผลงานศิลปะที่แท้จริง คือ ความคิดสร้างสรรค์

บุษบา กาญจนวารีทิพย์ (2529) ได้ศึกษาเรื่องวิวัฒนาการของหลักสูตรและการสอน ศิลปศึกษาในประเทศไทย พุทธศักราช 2435 ถึง 2526 พบว่า ในจำนวนหลักสูตรประถมศึกษา 10 ฉบับ ได้ให้ความสำคัญในการเรียนศิลปะหรือศิลปศึกษากับเยาวชน การสอนศิลปศึกษามีพัฒนาการแตกต่างกันไปตามยุคตามสมัย สรุปได้เป็น 2 ยุคกว้างๆ คือ

- ยุคแรก (พ.ศ. 2435-2502) ระบุให้ศิลปศึกษาเป็นวิชาพื้นฐานที่มุ่งปลูกฝังลักษณะนิสัย ในการสังเกต การจัดการเรียนการสอน เน้นความชำนาญในด้านทักษะฝีมือในการวาดภาพระบายสี การรักสวยรักงามและความเป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดการเรียนการสอนใช้ครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนโดยกำหนดให้นักเรียนสร้างผลงานศิลปะเลียนแบบจากครู หรือ เหมือนแบบที่ครูสาธิตให้ดู สื่อการเรียนเริ่มจากใช้ของจริง หุ่นจำลอง ตัวอย่างภาพที่ครูวาดให้ดู จากสมุดภาพเป็นตัวแทนให้นักเรียนทำตาม การประเมินผลใช้ความพึงพอใจของผู้ใหญ่ หรือ เห็นดี เห็นงามจากครู เป็นเกณฑ์การตัดสิน ความรู้ความเข้าใจศิลปะจึง เป็นวิธีลอกเลียนค่าความงามตามแนวนิยมของผู้ใหญ่

- ยุคที่สอง (พ.ศ. 2503-2526) หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลง มีจุดหมายใหม่คือ มุ่งให้นักเรียนแสดงตามความสนใจ ตามความสามารถเฉพาะตน มีการส่งเสริมให้มีการริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการจากกิจกรรมศิลปะที่นอกเหนือไปจากการวาดภาพระบายสี มีประสบการณ์กว้างขวาง และพัฒนาการไปตามวัย วิธีสอนเปลี่ยนไป กิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียน เป็นศูนย์กลางของการเรียน ครูเป็นเพียงผู้แนะนำ จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับพัฒนาการ และความสนใจของเด็ก สื่อการสอน เปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของกิจกรรมและความเจริญทางเทคโนโลยีทางการศึกษา และการผลิต มีลักษณะ เป็นระบบวิธีตามหลักวิชาการ การประเมินผล เน้นความสำคัญของพัฒนาการจากการแสดงออก ที่สอดคล้องกับลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์มากกว่าผลงานที่สำเร็จ

จากที่ตนวิจารณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การสอนศิลปศึกษาในระบอบจริงเรียนประถมศึกษา มีการพัฒนามุ่งให้เกิดความก้าวหน้าจากการเรียนรู้ศิลปะและ เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องยิ่งขึ้นจริง และ จะเห็นได้ว่าหลักสูตรศิลปศึกษาในระยะหลังนี้ นักวิชาการได้นำความรู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ พฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก และหลักการเรียนรู้ของศาสตร์ด้านสุนทรียศาสตร์มาประยุกต์ให้ เข้ากันมากยิ่งขึ้น

หลักสูตรศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรมวิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการ 2525) ได้ประมวลประสบการณ์ไว้ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งมีรายวิชา รวม อยู่หลายรายวิชา ได้แก่ จริยศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ พลศึกษา กิจกรรมสร้างนิสัย (วิรุฬห สังเจริญ,

2532: 170) สำหรับการกำหนดค่าให้เรียนในสัดส่วนเวลาเรียนของกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย
 ชั้นมัธยมศึกษา ดังนี้

ระดับ ป.1 ถึง ป.4 เท่ากับ 25 เปอร์เซ็นต์

ระดับ ป.5 ถึง ป.6 เท่ากับ 20 เปอร์เซ็นต์

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประกอบด้วยจุดประสงค์เฉพาะ 5 ประการคือ

1. ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ให้สนใจและแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตน
3. ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
4. ให้มีความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. ให้รู้จักนำเอาศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและมีรสนิยมที่ดี

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว วิชาศิลปศึกษาจึง เป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง
 ค่านิยม เจตคติ พฤติกรรมตามแนวทางที่ประสงค์ เป็นสำคัญ และยังมีขอบเขตครอบคลุม การพัฒนา
 บุคลิกภาพด้านจริยธรรม พัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ กระทั่งถึงการมีความสามารถในการดำรง
 อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขอีกด้วย นอกจากนี้ วิจารณ์ พิชญโพบูลย์ (2521) ได้กล่าวเสริมว่า ศิลปศึกษา
 เป็นวิชาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีวินัยในการทำงานมีนิสัยในเชิงศิลปะ รู้จักความเหมาะสม
 ในด้านต่างๆ เช่น การออกแบบ การลงทุนและการดำรงชีวิต เป็นผลก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา
 ท้องถิ่น การสงวนบำรุงทรัพยากรตามธรรมชาติ ตลอดจนการรู้จักอนุรักษ์เสริมสร้างมรดกทาง
 วัฒนธรรมของชาติให้มั่นคง เจริญก้าวหน้าสืบทอดต่อไปด้วย

เนื้อหาความรู้และกิจกรรมต่างๆ ที่จัดให้นักเรียนเรียนรู้ และปฏิบัติจะเป็นรายบุคคลหรือ
 หมู่คณะก็ตาม จึงมุ่งปลูกฝังคุณธรรม รสนิยม สุขภาพอนามัย และสร้างนิสัยอันดีงาม โครงสร้างของ
 เนื้อหาได้แบ่งเป็นตอนของช่วงระดับชั้น ตามตารางเนื้อหาที่แสดงประกอบต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เนื้อหาและกิจกรรมศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา หลักสูตร พ.ศ.2521

ลำดับ	เนื้อหา/กิจกรรม	ช่วงระดับชั้น		
		ป.1-2	ป.3-4	ป.5-6
1	การเขียนภาพและระบายสี.....	/	/	/
2	การปั้น.....	/	/	/
3	การพิมพ์.....	/	/	/
4	การออกแบบสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ.....	/	/	/
5	การแกะสลัก.....		/	/
6	งานสาน.....		/	/
7	งานถักทอ.....			/
8	การรู้คุณค่าทางศิลปะและความกลมกลืนระหว่างศิลปะ.....			/

หมายเหตุ เครื่องหมาย / มีใน ช่วงระดับใด ชี้บ่งว่าเนื้อหาและกิจกรรมนั้นได้มีการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นนั้นๆ

2. ศิลปศึกษากับครูประถมศึกษา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การจัดการศึกษาเพื่อให้เยาวชนมีคุณภาพดีเพียงใดนั้น ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ คุณภาพการสอนของครู ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน
 กมล สุตประเสริฐ และคณะ (2525: 2) ให้ความเห็นว่า การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาปัจจุบันนี้ มีหน่วยงานรับผิดชอบหลายหน่วยงานด้วยกัน กล่าวคือ

1. สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
2. เทศบาลและเมืองพัทยา
3. กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมตำรวจ
4. กรมประชาสัมพันธ์
5. กระทรวงมหาดไทย
6. หน่วยงานเอกชนบางแห่ง

การที่มีหน่วยงานหลายหน่วยงานช่วยกันรับผิดชอบ ทำให้รัฐ กระทรวงศึกษาธิการ และ สถาบันการผลิตครูจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของสมรรถภาพครูว่า ครูมีคุณภาพตามที่หน่วยงาน คาดหวังไว้แล้วหรือยัง ปัจจุบันการผลิตครูได้ดำเนินการโดยสถาบันการผลิตครู 64 แห่ง ที่สังกัดอยู่ในทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ สังกัดในกระทรวงศึกษาธิการ ปริมาณครูประถมศึกษาส่วนหนึ่งจึงเป็น ผลผลิตของวิทยาลัยครู 36 แห่ง ซึ่งกรมการฝึกหัดครูเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อให้การผลิตครูมีประสิทธิภาพ และมีสมรรถวิสัยที่ต้องการ กรมการฝึกหัดครู ได้ทำการค้นคว้าวิจัยหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง สมรรถวิสัยของครู เพื่อให้ตรงกับความต้องการของสังคม และการใช้ครูให้ดำเนินการจัดการเรียน การสอนตรงกับเป้าประสงค์ของหลักสูตรได้ว่า สมรรถวิสัยของครูประเภทที่ต้องการสำหรับใช้พิจารณา ในงานวิจัยครั้งนี้จึงประกอบด้วย

1. สมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่ต้องการทั่วไป
2. สมรรถวิสัยของครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาเฉพาะ

สมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่ต้องการทั่วไป

กมล สูดประเสริฐ และคณะ (2525: 3-4) ได้ให้คำจำกัดความและขอบเขตของ สมรรถวิสัย (Competency) ไว้ว่า

สมรรถวิสัย หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นผลมาจากความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติและ อุปนิสัยหรือบุคลิกภาพ ซึ่งมีผลทำให้เกิดความสามารถในการกระทำพฤติกรรมต่างๆ ที่พึงปรารถนาได้

สมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่ต้องการ หมายถึง คุณสมบัติที่ทำให้ครูสามารถปฏิบัติ หน้าที่ และบทบาทให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และความต้องการของ สังคม และได้นิยามสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาแยกย่อยเพื่อความชัดเจนเป็น 5 ประเภทคือ

1. สมรรถวิสัยที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพ หมายถึง คุณสมบัติของครูที่รวมถึงการแสดง พฤติกรรมทางร่างกาย วาจา อุปนิสัย และเจตคติต่างๆ ที่พึงปรารถนา
2. สมรรถวิสัยที่เกี่ยวกับความรู้ในชุมชนและสิ่งแวดล้อม หมายถึง คุณสมบัติของครูที่ แสดงถึงการรู้จักชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนตั้งอยู่
3. สมรรถวิสัยที่เกี่ยวกับความรู้ในหลักสูตร ผู้เรียนและโรงเรียน หมายถึง คุณสมบัติ ที่แสดงถึงความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวกับตัวป้อน (Input) ที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ ครูประถมศึกษา

4. สมรรถวิสัยที่เกี่ยวกับกระบวนการฝึกปฏิบัติ หมายถึง คุณสมบัติของครูที่แสดงถึงความสามารถในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรประถมศึกษา

5. สมรรถวิสัยที่เกี่ยวกับผลผลิตทางการศึกษา หมายถึง คุณสมบัติที่แสดงถึงความสามารถในการดำเนินการวัดผลประเมินผลตามแนวหลักสูตรประถมศึกษา

จากการวิเคราะห์หาสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่จำเป็นต่อการดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้นำทางการศึกษาในชุมชนนั้น พบว่า สมรรถวิสัยของครูที่สังคมต้องการควรประกอบด้วยคุณสมบัติดังนี้ (กมล สุดประเสริฐ และคณะ, 2525)

1. คุณสมบัติด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม เช่น การทักทายปราศรัย การทำความคุ้นเคยกับผู้ปกครองนักเรียน การชักนำชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียน การบอกแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น ด้านสถานประกอบการ วิทยากรชุมชน และสามารถอธิบายสภาพ พืช สัตว์ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เข้าใจได้ เป็นต้น

2. คุณสมบัติด้านหลักสูตร สื่อการเรียน เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ จุดประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับการจัดการเรียนการสอน มีความรอบรู้เกี่ยวกับแหล่งวิชาการ แบบฝึกหัดและอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น

3. คุณสมบัติด้านตัวเด็ก เช่น มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กระหว่าง 5 ขวบ ถึง 12 ขวบ ความรู้เกี่ยวกับความต้องการเรียนรู้ของเด็ก และสามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเด็กได้ เป็นต้น

4. คุณสมบัติด้านโรงเรียน เช่น มีความรู้เกี่ยวกับการจัดแต่งห้องเรียน การรักษาความสะอาด การจัดบริเวณ การจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และสามารถทำงานที่รับมอบหมายหรือร่วมกับเพื่อนครูได้ เป็นต้น

5. คุณสมบัติด้านตัวครู เช่น บุคลิกลักษณะทางกาย กิริยาท่าทาง การพูด การแสดง อารมณ์มีความกระตือรือร้น ช่างสังเกต ขยันและพยายาม สามารถตัดสินใจได้ มีความสุจริต ยุติธรรม ศรัทธาเสียสละต่อวิชาชีพและเป็นแบบอย่างได้ เป็นต้น

6. คุณสมบัติด้านปฏิบัติการสอน เช่น การใช้หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เป็น สามารถวางแผนการสอน การฝึกเด็กให้มีคุณสมบัติตามที่คาดหวังได้ และสามารถสอนได้ทุกกลุ่มวิชา ของหลักสูตร พ.ศ.2521 เป็นต้น

7. คุณสมบัติด้านการประเมินผล เช่น การกำหนดคฤติกรรมการประเมินผล การสร้าง และการใช้เครื่องมือในการประเมินผลได้ เป็นต้น

หลักสูตรการผลิตครูประถมศึกษา จึงเป็นหลักสูตรที่ยึดสมรรถวิสัยเป็นหลัก ซึ่งจำแนก สมรรถวิสัยออกเป็น 3 ด้านคือ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2524: 5)

1. ด้านความรู้ ซึ่งประกอบด้วยสมรรถภาพด้านความรู้สำหรับปฏิบัติหน้าที่ครูประถมศึกษา และความรู้สำหรับการ เป็นคนที่สมบูรณ์
2. ด้านเทคนิควิธี ซึ่งประกอบด้วยสมรรถภาพด้าน เทคนิควิธีสอนทั่วไป เทคนิควิธีสอน วิชาเฉพาะ เทคนิควิธีทางด้าน กิจการนักเรียน เทคนิควิธีทางด้าน การแนะแนวและ เทคนิควิธีทางด้านการพัฒนา
3. ด้านคุณลักษณะ ซึ่งประกอบด้วย เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู เจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน ครูในระดับประถมศึกษา สุขภาพดีทั้งกายและทางจิต ค่านิยมของ การทำงาน และการดำรงชีวิตความเป็นผู้นำและผู้ร่วมงานที่ดีและ เจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมไทย

งานที่ครูประถมศึกษาจะต้องปฏิบัติ คณะพัฒนาหลักสูตรได้กำหนดไว้ 6 งานด้วยกันคือ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2524: 13-41)

1. งานสอน
2. งานกิจการนักเรียน
3. งานแนะแนว
4. งานธุรการ
5. งานพัฒนาสังคม
6. งานพัฒนาคน

งานเหล่านี้เป็นงานที่ครูประถมศึกษาจำเป็นต้องปฏิบัติ หลักสูตรจึงมุ่งเน้นเนื้อหาวิชาที่จะนำไปใช้สอนโดยตรง การดำเนินงานบริการด้านสุขภาพและสวัสดิภาพ การเตรียมและจัดกระทำ ข้อมูลให้เป็นระบบที่ดี การปฏิบัติงานธุรการทั่วไปและธุรการ เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน ระเบียบคำสั่ง การศึกษาปัญหาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ตลอดจนพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้มีชีวิตมีคุณภาพ เป็นครูที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

การจัดการเรียนสายประถมศึกษา โปรแกรมประถมศึกษา ระดับปริญญาตรี เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงกำหนดจุดประสงค์เฉพาะของการผลิตครูประถมศึกษาดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2530: 39)

1. เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานในระดับประถมศึกษา
2. เพื่อให้มีความรัก ความศรัทธา ความภูมิใจและความรับผิดชอบในวิชาชีพครู
3. เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตน พัฒนาสังคม และพัฒนาวิชาชีพ
4. เพื่อให้เป็นผู้มีนิสัยใฝ่รู้ มีเหตุผล และวิจรรณญาณในการแก้ปัญหา
5. เพื่อให้มีสุขนิสัยที่ดี มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย รักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติและยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

หลักสูตรและการจัดการเรียนสายประถมศึกษาโปรแกรมประถมศึกษา จึงประกอบด้วย เนื้อหาวิชาแบ่งเป็นหมวดวิชาและกลุ่มวิชาต่างๆ ดังนี้

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (General Education) หมายถึง วิชาที่ทุกคนต้องเรียน เพื่อให้มีความรู้กว้างขวางและรอบรู้ในสิ่งจำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองดีของสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มวิชา คือ

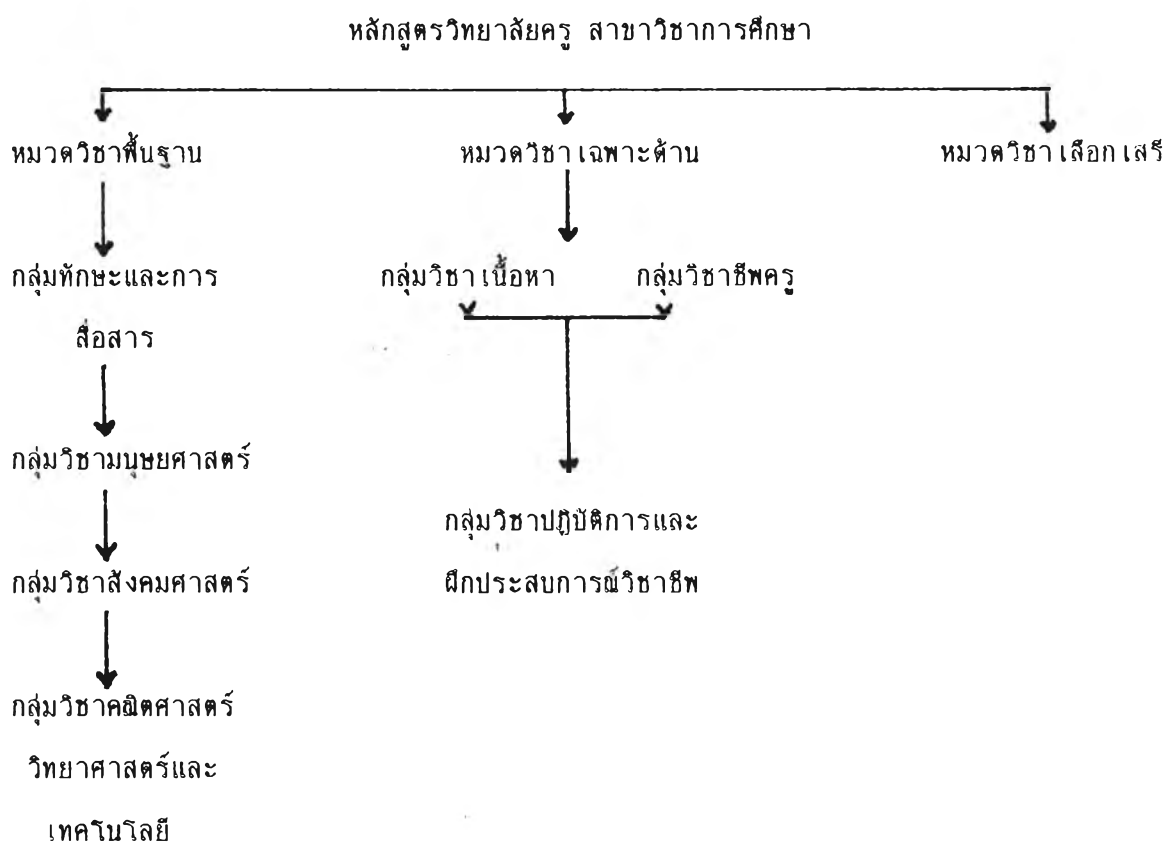
- 1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร
- 1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์
- 1.3 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์
- 1.4 กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน (Specialized Education) หมายถึง วิชาเฉพาะทางใดทางหนึ่งที่นักศึกษาทุกคนเลือกเรียน เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะอย่างเพียงพอที่จะนำไปประกอบอาชีพได้ แบ่งเป็น 3 กลุ่มวิชา คือ

- 2.1 กลุ่มวิชาเนื้อหา
 - 2.2 กลุ่มวิชาชีพครู
 - 2.3 กลุ่มปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
3. หมวดวิชาเลือกเสรี (Free Elective) หมายถึง วิชาที่นักศึกษาเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ เพื่อให้มีโลกทัศน์ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

แผนผังแสดงโครงสร้างหลักสูตรวิทยาลัยครู พ.ศ.2530 สาขาวิชาการศึกษา

(กรรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, 2530: 5)

ในหมวดวิชาเฉพาะด้าน กลุ่มวิชาเนื้อหา วิชาเอกการประถมศึกษา นักศึกษาจะต้องเรียนเนื้อหาวิชาทางด้านศิลปศึกษาคือ รายวิชา ศิลปะสำหรับครูประถมศึกษา รหัสวิชา 2641704 จำนวนหน่วยกิต 2 หน่วยกิต ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญดังนี้ ความสำคัญของศิลปศึกษา พัฒนาการทางศิลปะของ

เด็กไทยวัยประถมศึกษา หลักการเขียนภาพและระบายสี การพิมพ์ภาพ ภาพปะติด การปั้นและแกะสลัก งานสาน ดักและทอ งานสร้างสรรค์และงานประดิษฐ์ หลักการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ การวิจารณ์ผลงานศิลปศึกษาของเด็ก และพฤติกรรมการสอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยอีก 2 หน่วยกิต

นอกจากนี้การศึกษาทางด้านศิลปะ นักศึกษาหลักสูตรวิทยาลัยครู สามารถเลือกเรียนประกอบเป็นความรู้ได้อีกเพื่อพัฒนาตนเอง เช่น

รายวิชาในกลุ่มวิชา เนื้อหาของวิชา เอกการประถมศึกษาจัดไว้ให้เลือก เฉพาะคือ การระบายสีน้ำ, ศิลปะประดิษฐ์, ศิลปะในชีวิตประจำวัน

รายวิชาในหมวดวิชาพื้นฐาน กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ คือ สุนทรียะทางทัศนศิลป์

สวัสดิ์ ประทุมราช และคณะ (2527: 7) ให้ความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรของวิทยาลัยครูนอกเหนือจากการนำเอาผลวิจัยมา เป็นดัชนีบ่งชี้แนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรแล้ว คณะกรรมการการพัฒนาหลักสูตรยังได้ศึกษา เปรียบเทียบกับหลักสูตรของสถาบันต่างๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้วยเพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายตลอดจนแผนปฏิบัติการปรับปรุงหลักสูตรที่สามารถผลิตครูที่มีความรู้และทักษะในการถ่ายทอด เป็นยอด มีคุณธรรมนิยม เป็น เยี่ยม

จากหลักการดังกล่าวการปรับปรุงหลักสูตรของวิทยาลัยครูและสถาบันการผลิตครูจึงมีแนวทางเหมือนกัน คือ เป็นหลักสูตรที่พร้อมจะรับนัก เรียนมัธยมศึกษาที่มีพื้นความรู้แตกต่างกันและมีความรู้ลึกหรือ เพื่อผลิตครูที่สามารถสอนและปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามกำหนดของหลักสูตรใหม่ในระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2521

สมรรถวิสัยของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา

ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยครูประจำชั้นและครูพิเศษ ซึ่งหมายถึงครูผู้สอนที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการฝึกหัดครู สายครุศาสตร์ วิชาการศึกษา และศึกษาศาสตร์ กับครูที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาศิลปะ สายศิลปศึกษา จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และประยุกต์ศิลป์ ความแตกต่างของครูที่มาจากฐานต่างๆ ดังกล่าว อาจมีข้อดีและข้อเสีย เช่น ครูที่มีความรู้ทางด้านการศึกษา มีวิธีการสอนที่ดี แต่บกพร่องด้านการนำเสนอกิจกรรมสำหรับการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างกว้างขวาง เพราะมีความรู้ทางด้านศิลปะเพียงความรู้พื้นฐาน และครูที่มีความรู้พิเศษทางศิลปะจะมีความรู้และความสามารถทางศิลปะเป็น

อย่างดี สามารถใช้ความรู้ทางด้านศิลปะให้เป็นประโยชน์แก่นักเรียนเต็มที อาจมีข้อเสียที่มีแนวความคิดมุ่งเน้นคุณค่าทางศิลปะมากกว่าคุณค่าทางการศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้บุคลิกภาพและท่าทีของครูสอนวิชาศิลปะศึกษา ที่สามารถเข้าใจพัฒนาการของเด็กมีความสามารถในการสอน มีความรู้ทางด้านศิลปะขั้นสูงสามารถนำมาประยุกต์และสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาทักษะให้กับเด็กในทางที่เหมาะสม และมีความสามารถ ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในตนเองและความเชื่อมั่นดังกล่าวจะพัฒนายิ่งขึ้น หากเขาได้รับการสนับสนุนในวิชาการอื่นๆ ด้วย

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2531: 58) ให้ความเห็นว่า การมุ่งสร้างคนให้มีความคิดสร้างสรรค์ที่เริ่มต้นจากวิชาศิลปะศึกษาในวิถีทางที่ถูกต้อง จะส่งผลให้เด็กเกิดความมั่นใจในตัวเอง ความเชื่อมั่นดังกล่าวจะมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติเป็นอย่างมาก เพราะการพัฒนากำลังคนของประเทศก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการสาขาต่างๆ การประดิษฐ์คิดค้นทางวิทยาศาสตร์ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนแต่เป็นคุณประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

เลิศ อำนันทะ (2523: 63) ให้ความเห็นว่า จุดประสงค์ของการสอนศิลปะศึกษาไม่ได้มุ่งหวังผลิตคนให้เป็นศิลปินโดยเฉพาะ แต่เป็นการศึกษาที่ต้องการพัฒนาทรัพยากรกำลังให้มีคุณภาพตามที่สมควรจะเป็น เช่น สอนศิลปะให้เด็กในวันนี้ อีก 20 ปีเขาเติบโตไปเป็นแพทย์ วิศวกร สถาปนิก ผู้พิพากษา ชาวนา ชาวประมง ฯลฯ หรือจะเป็นใครก็ตาม ที่มีคุณภาพด้านสุขภาพจิตและกายดี มีรสนิยม รู้จักรักศิลปะและธรรมชาติแวดล้อม โดยสอนให้เด็กทุกคนรู้จักแก้ปัญหาและค้นพบตนเองด้วยวิธีใช้ศิลปะ เป็นเครื่องมือในการเพาะและขยายความอยากรู้อยากเห็นและแสดงออกไปตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคนได้

ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทและสมรรถวิสัยของครูสอนวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะที่ดีตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ คือ ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนแก่นักเรียน ได้มีผู้เชี่ยวชาญได้ชี้แนะคิดว่า ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

นิรมล ศิริขสาร สวัสดิบุตร (2525: 79-84) ได้กล่าวถึง บทบาทสำคัญของครูกับการสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาว่า สิ่งทั้งหลายที่เป็นอยู่จะไม่ตรงตามอุดมคติที่เดิยวนัก การปรับตัวให้เข้ากับสภาพที่เป็นจริง และพยายามเปลี่ยนแปลงตามประสบการณ์ จะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตเป็นไปตามอุดมคติเท่าที่ทำได้ และกล่าวเปรียบเทียบว่า ครูศิลปะศึกษาในสภาพที่เป็นจริงกับในอุดมคติย่อมแตกต่างกันด้วยและได้สรุปสภาพครูศิลปะศึกษาในอุดมคติว่า

1. ครูหญิงและชายมีปริมาณเท่ากัน
2. เป็นครูประจำชั้นที่มีความรู้พิเศษทางศิลปะ
3. สนใจในพัฒนาความรู้ศิลปะให้มากที่สุด
4. สอนศิลปะศึกษาด้วยใจรักและมองเห็นว่าการเรียนรู้ศิลปะ เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน

จัดการเรียนการสอน ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นแนวทางไม่ซ้ำ เป็นคัมภีร์

5. มีความเข้าใจดีว่าการเรียนการสอนศิลปะมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเป็นอย่างไร
6. จัดทำโครงการสอนระยะยาวและเตรียมแผนการสอนล่วงหน้าสม่ำเสมอ
7. ให้ข้อมูล แรงกระตุ้นและแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดความคิดและมีวิธีการทำงานได้

สำเร็จ

8. มองเห็นว่าผลงานของนักเรียนมีคุณค่า
9. ให้เกียรตินักเรียนด้านศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันต่างกัน เพียงคุณวุฒิเท่านั้น
10. ถือว่าการประเมินความสำเร็จและพัฒนาการเรียนการสอน เป็นสิ่งจำเป็น

นอกจากนี้ ครูควรมีบุคลิกลักษณะที่ดีทั้งกายและใจอีกด้วย

ทศนา แคมย์ (2526: 111-112) ได้กล่าวถึงบทบาทครูสอนศิลปะศึกษาว่า

1. สามารถศึกษาหลักสูตรได้และวางโครงการได้ตามลำดับความเหมาะสม
2. มีความสามารถปรับแผนการสอน และกิจกรรมให้เข้ากับเหตุการณ์ สภาพห้องเรียนได้
3. มีความเข้าใจในการเน้น กระตุ้นให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ให้มากที่สุด
4. มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศด้านมนุษยสัมพันธ์และให้ความสนใจเด็ก

นักเรียนทั่วถึง

5. รู้และเข้าใจจุดมุ่งหมายการสอนศิลปะสำหรับการประถมศึกษาอย่างชัดเจน
6. รู้และสามารถเลือกวัสดุ อุปกรณ์ในการฝึกทักษะได้อย่างเหมาะสมและประหยัด
7. มีใจกว้างพอที่จะรับความจริงด้วยวิธีให้นักเรียนชี้แจงผลงานและอภิปรายความคิดเห็น

คิดเห็น

8. สามารถให้การฝึกนิสัยรู้จักค่าความสะอาดอันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์ชาติได้
9. รู้และเข้าใจวิธีประเมินผล ยึดแนวทางการประเมินผลด้านความคิดสร้างสรรค์เป็น

อันดับแรก และถือว่าการให้คะแนนเป็นเรื่องของแรงจูงใจไม่ซ้ำถูกผิด

10. สามารถจัดแสดงผลงานนักเรียนให้เป็นที่ยินชมและเป็นแนวคิดว่าดี

ลูคา (Luca, 1968: 36) ให้ความเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหาและสิ่งที่ควรระวังสำหรับการจัดการศึกษาคือ นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา เข้ามามีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา เพราะเขาจะเห็นว่า การศึกษาควรเน้นที่การให้ความรู้ เน้นที่เนื้อหาวิชา ซึ่งตรงข้ามกับนักการศึกษาที่เน้นธรรมชาติของการเรียนรู้ และแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนอยากเรียน เพราะฉะนั้นนักการศึกษา มีพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับครูประถมศึกษา คือการจัดการต่างๆ ภายในห้องเรียนโดยทั่วไป เช่น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การสอน การปกครองชั้นเรียน เป็นต้น และวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานสอน เช่น การวางแผนในการสาธิต ความสามารถในการสื่อสารออกมาเป็นสัญลักษณ์ทางภาพ เป็นต้น สำหรับการสอนวิชาอะไรก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การผลิตครูจะต้องไม่ลืมว่า นักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการจัดการศึกษา

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1982: 249-253) ได้กล่าวถึงครูศิลปศึกษาว่า

1. มีความสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เกิดความชื่นชอบ
2. สามารถให้ความใกล้ชิดและความไว้วางใจจากนักเรียนได้
3. ยอมรับผู้เรียนเท่ากับการยอมรับตนเอง
4. มีความสามารถในการสอนและแนะนำได้ดี
5. มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศด้านการสร้างสรรค์
6. มีความสามารถเข้าใจถึงแนวคิดในการสร้างผลงานของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ และ

ถือว่าการประเมินผลเป็นเรื่องสำคัญด้วย

วอชเวค (Wachwiak, 1971: 15-24) ให้ความเห็นว่า คุณลักษณะของครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาควรประกอบด้วย

1. มีความคิดสร้างสรรค์ คือมีจินตนาการและความคิดริเริ่ม
2. มีความเข้าใจเทคนิคพื้นฐาน วัสดุ เครื่องมือ เกี่ยวกับศิลปะ
3. มีความกระตือรือร้น อดทน ใจเย็น ยืดหยุ่น เห็นอกเห็นใจ เพื่อผู้เรียนจะได้มีความมั่นใจขณะครูทำการสอน

4. มีความเชี่ยวชาญในการแสวงหาแหล่งความรู้ และรู้จักค้นคว้าหาความรู้ใหม่ เพื่อพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

5. มีความยินดีรับฟังคำบอกเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์จากเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น จินตนาการ ชีวิตจริง เป็นต้น

6. มีอารมณ์ขัน

7. มีความสามารถในการตัดสินใจผลงานที่ดี มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมในการประเมินความสามารถของเด็กแต่ละวัย

วอลเตอร์ (Walters, 1987) ได้ศึกษาเพื่อหาองค์ประกอบที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จของหลักสูตร พบว่า ครูศิลปศึกษาที่สอนในหลักสูตรประถมศึกษาเมืององค์ประกอบสำคัญคือ

1. ครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาต้องได้เรียนวิชาศิลปะในฐานะ เป็นส่วนหนึ่งของวิชาพื้นฐาน
2. ครูศิลปศึกษาต้องศึกษาหลักสูตรและวิธีการ
3. สามารถสนับสนุนกระบวนการสร้างงานที่ประสบผลสำเร็จ
4. ได้ฝึกประสบการณ์วิธีการประเมินค่าวิชาศิลปะ

สมาคมศิลปศึกษาแห่งชาติของอเมริกา (NAEA, 1977: 47) ได้กำหนดมาตรฐานของลักษณะครูศิลปะไว้ว่า ครูผู้สอนศิลปะควรมีความรู้ในเนื้อหาตามมาตรฐาน คือ ผ่านการศึกษา วิชาศิลปนิยม ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะของตนเองได้ เพื่อสามารถสาธิตให้เห็นความสามารถในงานศิลปะ อันเป็นบทบาทครูชั้นเรียนได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ควรมีความรู้ในเรื่องพื้นฐานของศิลปะที่มีผลต่อชุมชน หรือสังคมที่ตนอาศัย และจะต้องเป็นคนมีความคิดริเริ่มในการสร้างงานศิลปะด้วย

ไพโรจน์ รุจิระวิจักษ์ (2528: 35) ให้ความเห็นว่า ครูสอนศิลปศึกษาที่ดีในโรงเรียนประถมศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถ และทักษะในการสอนอย่างเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาศิลปศึกษาเป็นอย่างดี คือ มีความรู้ในวิชาศิลปศึกษา และความรู้พื้นฐานด้านวิชาชีพครู มีทักษะและเทคนิคในการจัดกระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษา และมีคุณลักษณะและเจตคติที่ดีต่อศิลปศึกษา นอกจากนั้นต้องมีคุณสมบัติของครูประถมศึกษาที่ดีตามหลักสูตรการประถมศึกษาอีกด้วย

นิภาพรรณ กุลติลล (2530: 32) ให้ความเห็นว่า ครูสอนศิลปะควรมีลักษณะแบบครูที่ดีโดยทั่วไป หากมีแตกต่างบ้างก็เพียงรายละเอียดปลีกย่อยคือ จัดกิจกรรมศิลปศึกษาได้เป็นอย่างดี ใช้เทคนิควิธีสอนที่นำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปศึกษาสู่ผู้เรียนด้วยกระบวนการที่เหมาะสม เช่น สามารถอธิบายหลักการในวิชาศิลปะแก่ผู้เรียนได้ชัดเจน จัดเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน นอกวัตถุประสงค์ของการเรียนและการปฏิบัติงานแก่นักเรียนก่อนลงมือปฏิบัติ เป็นต้น

พาสตัน (Paston, 1973: 16-20) ให้ความเห็นว่า ครูศิลปะควรประกอบด้วยลักษณะสำคัญ คือ มีความสามารถหยั่งรู้และเข้าถึงผู้เรียน รับรู้ถึงความรู้สึกภายในของผู้เรียน มีความสามารถถ่ายทอดความรู้ และรู้คุณค่าของตนเองและของผู้เรียน

บอยสตัน (Boyston, 1957: 12) ให้ความสำคัญว่าครูประจำชั้นทุกคนสามารถสอนศิลปศึกษาแก่นักเรียนของตนได้เท่าเทียมกันและครูศิลปศึกษาไม่จำเป็นต้องรู้ วิธีการวาดภาพหรือระบายสีขั้นศิลปะขั้นสูง ควรรู้จักนำเข้าสู่บทเรียน การดำเนินการสอนให้น่าสนใจ การประเมินผลและความตั้งใจจริงที่จะค้นพบความต้องการและความสนใจของนักเรียน เป็นสำคัญ

จากความเห็นดังกล่าว กล่าวสรุปได้ว่าบทบาทและสมรรถวิสัยของครูสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาที่ต้องการ คือครูที่สำเร็จทางด้านการศึกษา ซึ่งมีคุณลักษณะที่เหมาะสมดังนี้

1. ได้เรียนวิชาศิลปะ เป็นวิชาพื้นฐานพอสมควร คือสามารถมีความเข้าใจ เทคนิคพื้นฐานทางด้านศิลปะ และรู้จักเลือกใช้วัสดุ เครื่องมือที่เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน
2. รู้จักแสวงหาแหล่งความรู้เกี่ยวกับศิลปะได้
3. มีคุณสมบัติด้านบุคลิกลักษณะที่ดีทั้งกายและจิตใจ
4. มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูและการปฏิบัติงานของครู
5. มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศสำหรับการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นความสามารถทางด้านความคิดสร้างสรรค์
6. มีความพร้อมในการเตรียมการสอน

คุณลักษณะที่กล่าวสรุปมาถือได้ว่า สามารถทำให้เกิดผลในการปฏิบัติหน้าที่ ที่สอดคล้องกับหลักสูตรการประถมศึกษา และความต้องการของสังคมที่พึงปรารถนาได้

การเตรียมความรู้ทางศิลปศึกษาสำหรับครูประถมศึกษา

นิรมล ธีรธรรมสาร สวัสดิบุตร (2525: 86) กล่าวว่า การแก้ไขสภาพของครูที่สอนวิชาศิลปศึกษาให้ เป็นไปตามอุดมคติมีได้ 3 ทางคือ ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรการผลิตครูประถมศึกษาให้มีพื้นฐานความรู้ศิลปะอย่างเพียงพอ เพิ่มปริมาณผลิตครูศิลปศึกษาโดยเฉพาะ และการจัดฝึกอบรมครูประจำการ ผลิตตำรา เอกสาร และวารสารเผยแพร่ให้ทั่วถึง จะเห็นได้ว่าจุดเน้นสำคัญของการเตรียมครูก็คือการให้ครูมีความรู้ เพราะสิ่งแรกที่ครูทั่วไปนึกถึงเมื่อได้รับมอบหมายก็คือจะสอนอะไรดี อะไรเป็นเนื้อหาศิลปะ อะไรคือกิจกรรมศิลปะ ฉะนั้นการรู้หลักการทางศิลปะจึงเป็นสิ่งจำเป็น

สำหรับครู เพราะหลักการของความรู้จะเป็นแนวทางให้ครูเข้าใจคุณค่าศิลปะ เลือกกิจกรรมศิลปะ ให้เหมาะกับจุดมุ่งหมายของการสอน คือใช้กิจกรรม เป็นสื่อในการนำนักเรียนไปสู่การเรียนรู้ได้ตาม จุดมุ่งหมายและสามารถทำการสอนได้ถูกต้องชัดเจน

ความรู้ที่ครูศิลปศึกษาควรรู้เพื่อเป็นพื้นฐานควรจะมีเนื้อหาสาระอะไรบ้าง จากการศึกษา ศิลปศึกษาสำหรับครูประถมศึกษา สิ่งที่ครูควรรู้ประกอบด้วย (ชาลิต ดาบแก้ว, 2525)

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา
2. หลักและวิธีการสอนศิลปศึกษา เช่น หลักการสอน การเตรียมการสอน การพัฒนาการ กับการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับต่างๆ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น
3. เนื้อหาวิชาศิลปศึกษา เช่น การเขียนภาพ ระบายสี การพิมพ์ การปั้น แกะสลัก การสร้างรูปแบบให้มีมิติ เป็นต้น
4. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ วิธีการ ของศิลปะ
5. การผลิตสื่อการเรียนการสอน

นอกจากนี้ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 38-43) เสนอแนะสิ่งที่ครูควรรู้คือ ศิลปะวัยเด็ก เช่น เด็กกับการแสดงออกทางศิลปะ ศิลปะเด็กกับศิลปะของศิลปินและพื้นฐานการแสดงออกของเด็ก จากทฤษฎีต่างๆ เช่น ทฤษฎีเหมือนจริง ทฤษฎีการรับรู้ ทฤษฎีทางปัญญา และทฤษฎีความรู้สึกและการเห็น เป็นต้น

เนื้อหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาของครู คือ ครูจะต้อง รู้ทฤษฎีของศิลปะ หลักการของศิลปะ วิธีการแสดงออกเป็นรูปแบบอันเนื่องมาจากการจัดส่วนประกอบ ขององค์ประกอบศิลปะ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อครูจะได้นำไปเป็นความรู้สำหรับดำเนินการ จัดการเรียนการสอนต่อไป

3. หลักการวาดภาพ

จากการศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการวาดภาพเป็นพื้นฐานในการ ศึกษาศิลปะ เพราะการวาดภาพเป็นหลักการเบื้องต้นของการเรียนรู้จากการรับรู้ของตา และฝึก ทักษะกลไกของมือประสานสัมพันธ์กับการรับรู้ของตา เพื่อที่จะสามารถวาดภาพหรือสร้างสรรค์ผลงาน ให้มีประสิทธิภาพ หรือเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้การมองสิ่งต่างๆ ที่สัมพันธ์ใกล้ชิดได้ละเอียดยิ่งขึ้น

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้ประมวลความหมายและขอบข่าย ทฤษฎีสำหรับการเรียนรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับการวาดภาพที่สืบทอดกันมา สามารถรวบรวมและสรุปเป็นข้อคิดเป็นหลักการได้ดังนี้

ความหมายและขอบข่ายการวาดภาพ

ราชบัณฑิตยสถาน (2530) ได้บัญญัติการวาดเส้นไว้ว่า

ภาพวาดเส้น (Drawing) หมายถึง ภาพซึ่งวาดเป็นเส้น ซึ่งอาจมีความสมบูรณ์ในตัวเอง หรืออาจเป็นเพียงเส้นร่างก็ได้ หรืออาจแต่งเติมด้วยสีเพื่อสร้างแสงเงาให้เด่นชัดยิ่งขึ้น การสร้างภาพด้วยวิธีนี้ให้ผลหลายลักษณะตามแต่เจตนาของศิลปิน หรือจุดประสงค์ที่จะนำไปใช้ เช่น การวาดด้วยดินสอ (Pencil drawing) หรือถ่าน (Charcoal drawing) ฯลฯ การวาดด้วยปากกามักจะให้ผลทางลายเส้นที่แข็งและชัดมากกว่าการวาดด้วยพู่กันหรือชอล์ก ซึ่งให้ผลลักษณะนุ่มนวล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530: 58)

การวาดเส้นขอบ (Outline drawing) หมายถึง การวาดเส้นที่เน้นเฉพาะเส้นรอบนอกของสิ่งต่างๆ ที่จะวาดเพียงอย่างเดียวเส้นที่จะวาดนั้นจะหนาเกือบเท่ากันหมด ไม่ทำเส้นหนักเบาไม่แสดงแสงเงาและไม่แสดงรายละเอียด ภายในรูปทรงนั้นวิธีนี้ทำให้เกิดผลเป็นภาพสองมิติ แตกต่างกับการวาดเส้นแสดงทรง (Contour drawing) ซึ่งได้ภาพดูเป็น 3 มิติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530: 133)

การวาดเส้นแสดงทรง (Contour drawing) หมายถึง วิธีการวาดเส้นแบบหนึ่งตามวิธีการศึกษาวิชาวาดเส้นของติมอน นิโคลาส เดส ในตำราชื่อ "The Natural Way to Draw" ซึ่งพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2484 นิโคลาส เดส ได้เสนอวิธีฝึกหัดวาดเส้นที่ค่อนข้างสัมฤทธิ์ผล โดยให้นักศึกษาจ้องมองไปที่เส้นรอบนอกของสิ่งที่เป็นแบบในขณะที่เดียวกันนั้นก็วาดเส้นไปตามสายตา ให้ลากเส้นติดต่อกันโดยไม่ยกดินสอและพยายามไม่มองกระดาษ นอกจากวาดเส้นรอบนอกแล้ว อาจมีการวาดเส้นที่อยู่ภายในได้บ้าง แต่ไม่มีการแรเงา วิธีการวาดเส้นแสดงทรงคล้ายคลึงกับวิธีการวาดเส้นขอบ แต่มีความต่างที่การวาดเส้นขอบนั้นคล้ายคลึงกับการวาดแผนภาพ (diagram) หรือภาพเงาทึบ (silhouette) คือมีความแบนและเป็น 2 มิติ ส่วนการวาดเส้นแสดงทรงจะแสดงลักษณะ 3 มิติคือ ความหนา ความกว้างและความยาวด้วยเส้นที่หนักเบา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530: 44)

การเขียนท่าทาง (Gesture drawing) สามารถสรุปได้จากหลักการวาดภาพของ อารี สุกธพันธ์ (2528) ว่าการเขียนท่าทาง หมายถึงการเขียนอย่างรวดเร็ว ตามความรู้สึกและการตัดสินใจ ทั้งเป็นการบันทึกความเคลื่อนไหว การเขียนท่าทางคล้ายกับการสร้างภาพสเก็ตซ์

(Sketch) แต่ไม่เหมือนกันทีเดียว เพราะการสังเกตภาพเป็นการร่างหายๆ การเขียน ทำทาง มีความสมบูรณ์ในตัวเอง เพราะก่อนลงมือเขียนจะต้องทำความเข้าใจกับตัวแบบอย่างละเอียด รูปเขียน แสดงทำทางนั้นไม่มีรูปร่างของวัตถุแน่นอน มีแต่รูปร่างที่เปลี่ยนแปลงหรือกำลังเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น คือ ความเคลื่อนไหวของรูปร่างในบริเวณว่าง ดังนั้นรูปเขียนทำทางจึงเป็นหน่วยพลังงานรูปทรง ในบริเวณว่าง นอกจากนี้ ผู้เขียนจะต้องพยายามแสดงความเข้าใจเกี่ยวกับอารมณ์ของตัวแบบ เช่น ความเหนื่อย ความเต็มใจ ตีใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของการเขียนทำทางด้วย

การวาดภาพถือเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ของมนุษย์อย่างหนึ่ง เริ่มปรากฏในยุคหินเก่า ระหว่างประมาณ 20,000-10,000 ปีก่อนคริสตศักราช โดยมนุษย์โครมันยอง (Cro-Magnon) เป็นผู้รู้จักการถ่ายทอดประสบการณ์จากธรรมชาติและการดำรงชีวิตของตน มนุษย์กลุ่มนี้ถ่ายทอด การวาดภาพไว้บนผนัง ถ้ำอัลตามิรา และถ้ำลาสโก (Altamira and Lascaux) ทางตอนใต้ ของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งภาพวาดดังกล่าวยังปรากฏเหลือเป็นผลงานจนถึงปัจจุบันนี้

การวาดภาพในยุคแรกๆ มักจะแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ เช่น ความเชื่อ ในเรื่องความตาย ความเชื่อเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ ความเชื่อเกี่ยวกับการสำนึกบาป ความเชื่อ ศรัทธาในผู้นำหรือเทพเจ้า เป็นต้น การแสดงออกจึงมีลักษณะเป็นแบบสัญลักษณ์ เช่น หัวเป็นคน ตัวเป็นสัตว์ เพื่อบอกวัตถุประสงค์ว่าเป็นอะไร กำลังทำอะไร ลักษณะภาพเขียนบางครั้งเป็นแบบสลับ ด้าน เป็นต้น การวาดภาพในยุคกลางเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นการแสดงเรื่องราวทางศาสนา โบราณนิยาย แนวคิดทางปรัชญา และศีลธรรมจรรยาของมนุษย์ ปัจจุบันเรื่องราวในการแสดงออก มีความหลากหลายมากขึ้น สาเหตุเพราะได้มีการเรียนรู้กันกว้างขวางความคิดสร้างสรรค์มีอิสระ ทำให้การแสดงออกมีแนวคิดแปลกๆ ในลักษณะเป็นรูปชัดเจนตามที่เห็น และตามจินตนาการหรือ ความรู้สึก อย่างไรก็ตาม เนื้อของการวาดภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ (สุชาติ สุทธิ, ม.ป.ป.: 2)

1. เนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ ได้แก่ รูปทรงของคน สัตว์ ต้นไม้ ฯลฯ หรือเรียกว่า รูปทรงที่เป็นอินทรีย์วัตถุ (Organic form)
2. เนื้อหาจากรูปทรงเรขาคณิต ได้แก่ รูปทรงสิ่งก่อสร้าง รูปทรงที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์ (Things are by Man) เป็นต้น

ความเป็นมาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การวาดภาพ เป็นการแสดงทางพฤติกรรมด้านความคิด ความสามารถ รสนิยม ทางศิลปะอย่างมีระบบ ออกมาเป็นรูปภาพในลักษณะต่างๆ กัน จะเห็นได้ว่า ความแตกต่างในคุณสมบัติของวัสดุ กระบวนการ วิธีการสร้างภาพให้ปรากฏเป็น 2 มิติ กี่ 3 มิติ ก็ดี ดูแล้วทำให้เกิดความรู้สึกหรือการรับรู้ต่างๆ เช่น เป็นความงาม ความแปลกใหม่ เป็นต้น

ปัจจุบันการวาดภาพมีกระบวนการ วิธีการ วัสดุ หลากหลายยิ่งขึ้น เพราะว่ามีนักวิชาการ ศิลปิน ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะได้พยายามคิดค้นทดลองหาข้อมูล เพื่อให้ได้สิ่งที่แปลกใหม่ที่ จะใช้ในการ สร้างผลงาน ตลอดจนนำมาเป็นหลักการสำหรับการเรียนรู้ จัดเป็นกระบวนการเรียนการสอนในระบบ โรงเรียน สถาบันต่างๆ ให้มีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

หลักการพื้นฐานของการวาดภาพสามารถสรุปจากหลักการของ แคทเชน (Katchen, 1985) ได้ว่า คือการพิจารณาแบ่งที่ว่าง โดยคำนึงถึงความสมดุลย์ จังหวะ สดงาม และ ความเคลื่อนไหว การจำกัดรูปร่าง ด้วยเส้นรอบรูป จะเป็นตัวแยกรูปจากที่ว่างของรูป เรียกว่า รูปและ พื้นหลัง หรือการแบ่งที่ว่าง ก็คือการเริ่มใช้เส้น ซึ่งเรียกว่าการวาด เส้นที่วาดจะมีลักษณะเฉพาะ ต่างกันไปตามทิศทาง น้ำหนัก ความเร็ว และเครื่องมือที่ใช้ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกต่างกันออกไป เช่น เส้นตรง จะดูแข็งแรง ตรงหนัก ในขณะที่เส้นโค้งให้ความรู้อ่อนไหวผ่อนคลาย หรือ การเปลี่ยนทิศทางของเส้นโค้ง จะให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวช้า แตกต่างจากเส้นที่เปลี่ยนทิศทางเป็นมุมแหลม น้ำหนักของเส้นก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถบ่งบอกถึงระยะใกล้ไกล หรือ เส้นที่ลากอย่างรวดเร็ว จะดูตรงไปตรงมามากกว่าเส้นที่ลากอย่างช้าๆ เป็นต้น อารมณ์ที่เกิดจากเส้นต่างๆ จึงก่อให้เกิด ความรู้สึกต่อภาพวาดโดยส่วนรวม

ภาพวาดเส้นส่วนใหญ่จะผสมกันระหว่างเส้นโค้ง กับเส้นตรง และการรู้จักใช้ความเร็ว ช้าที่ต่างกันในการลากเส้น เส้นที่จะใช้ในการวาดภาพแบ่งเป็นหลายประเภท ในที่นี้ แคทเชน (Katchen, 1985: 10-11) จัดแบ่งเส้นแบบต่างๆ ดังนี้คือ

1. Gesture line คือ เส้นจางๆ ที่วาดอย่างรวดเร็ว สำหรับเป็นพื้นฐานของการ วาดต่อไป
2. Contour line คือ เส้นที่วาดต่อเนื่องกัน แสดงให้เห็นตัวรูปร่างของคนหรือวัตถุ อย่างชัดเจน และจะบอกถึงการเคลื่อนไหวของภาพด้วย
3. Blind Contour line คือ เส้นที่เกิดจากการเริ่มลากจากจุดหนึ่งของภาพ แล้ว เคลื่อนสายตาไปตามเส้นอย่างต่อเนื่องที่แสดงลักษณะภายในของภาพด้วยความเร็วคงที่ และใน ทิศทางเดียวกันกับสายตา

4. Broken contour line คือ การลากเส้นที่ไม่ต่อกัน เป็นการบอกเส้นถึงส่วนสำคัญที่น้อยกว่า
5. Calligraphic line คือ เส้นที่ลากอย่างบรรจง สวยงาม สง่า และมีจังหวะ
6. Hatched line คือ เส้นที่ลากซ้ำๆ แน่น ย้ำ
7. Crosshatched line คือ เส้นที่ลากซ้ำๆ ในแนวตัดกัน ไม่ว่าจะตรงหรือโค้ง ำขึ้นาสายตา
8. Losehatched line คือ เส้นที่วาดอย่างหวัดๆ ำแสดงคุณค่าน้ำหนักอ่อนแก่

เส้นดังกล่าวมีลักษณะ เฉพาะตามเทคนิควิธีการ จินตนาการ ความคิด อารมณ์ และ เครื่องมือที่ใช้การวาด เช่น ดินสอ ปากกา ู่กััน แปรง สีเทียน กิ่งไม้ ำหมึก หรือทุกอย่างที่ใช้ วาดเส้นได้ เพื่อให้รูปแปลกใหม่ ำได้ความรู้สึกแตกต่าง เช่น ดูแล้วตื่นเต้น น่าสนใจ และ เกิดเป็นลีลา นุ่มนวล แข็งกร้าว เห็น เป็นสิ่งสวยงาม เป็นต้น

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จหรือก่อให้เกิดปัญหาในการวาดภาพคือ ชนิดของวัสดุ อุปกรณ์ วัสดุบางชนิดสามารถช่วยให้ผู้วาด รู้สึกมีความมั่นใจ เพราะช่วยให้การวาดดำ เป็นการไป ำได้อย่างต่อเนื่องและรู้สึกเหมาะสมกลมกลืน คือ ำแล้วรู้สึกมีความมั่นใจ รู้สึกถนัด ในขณะทีวัสดุบาง อย่างหากไม่เคยฝึกฝนทดลองใช้มาก่อน เมื่อนำมาใช้ก็มักมีปัญหา การเรียนรู้การวาดภาพ การ เตรียมความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ ที่ เป็นเครื่องมือในการวาดจึงมีความจำ เป็นเบื้องต้น

วัสดุ อุปกรณ์ที่ควรเตรียมในการวาดภาพ ประกอบด้วย

1. เครื่องมือในการวาด หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการขีดเขียนให้ เป็นลายเส้น เช่น ดินสอดำ ปากกา แปรง ปากกาลักหลอด ฟองน้ำ ยางลบ กิ่งไม้ แท่งถ่าน เป็นต้น
2. ที่รองรับการขีดเขียน หมายถึง แผ่นระนาบ ที่นิยมใช้สำหรับการวาดเส้นโดยเฉพาะ เช่น กระดาษวาดเขียน กระดาษสีน้ำ กระดาษอ่อน กระดาษสีชอล์ก กระดาษสำหรับการพิมพ์ (Etching paper) เป็นต้น
3. อุปกรณ์ในการรองเขียน หมายถึงแผ่นระนาบที่ใช้สำหรับรองรับกระดาษครึ่งกระดาษ ำห้มั่นคงไม่ ำห้ขยับเขยื้อน เช่น กระดานรองเขียนขนาด 45 ซม. x 60 ซม. หรือแผ่นสำหรับ รองเขียนอื่นๆ เป็นต้น
4. อุปกรณ์ประกอบการเขียน หมายถึง อุปกรณ์ที่ ำใช้ช่วยประกอบในการวางแผ่นระนาบ ยึดกระดาษกับแผ่นระนาบ เช่น ขาหยั่ง กระดาษกาว มิด ที่หนีบกระดาษ เป็นต้น

5. วัสดุที่ช่วยในการแก้ไข หมายถึง วัสดุที่ช่วยในการลบออกเมื่อทำผิดหรือไม่ตรงกับความต้องการ เช่น ยางลบดินสอ น้ำยาลบหมึก เป็นต้น

ความพร้อมในการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การวาดภาพมีความสำเร็จดังคำกล่าวที่ว่า "หากวัสดุ อุปกรณ์พร้อม ผู้เรียนมีชัยไปถึงเกือบครึ่งทาง" คำกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในด้านวิธีใช้และคุณสมบัติ ตลอดจนทดลองใช้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในงานศิลปะดีขึ้นและประสบผลสำเร็จในการแสดงออก

เทคนิควิธีการวาดภาพ มีวิธีหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีได้แบบอย่างสืบเนื่องมาจากการค้นพบของศิลปินในอดีต การค้นคว้าของผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปศึกษา และวิธีการสอนเฉพาะด้านของผู้สอนแต่ละคน เทคนิคลำดับขั้นตอนการเขียนภาพ แนวหนึ่งของ แจ็กทิมเมอร์ (Jaxtheimer, 1982: 40-45) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ซึ่งกล่าวไว้ดังนี้คือ

1. ขั้นตอนการวาดเส้นแสดงทรง และแบ่งสัดส่วนภายในรูปทรง หมายถึง ขั้นตอนการเขียนเค้าโครงง่ายๆ ด้วยเส้นรอบนอกและแสดงรายละเอียด ด้วยการแบ่งเนื้อที่เป็นสัดส่วนใหญ่ เล็กภายในรูปร่างเพื่อบอกความหมายของสิ่งที่วาด

2. ขั้นตอนการวาดเงาแสดงทรง หมายถึง ขั้นตอนการแทนค่าแสงเงาในเค้าโครงที่ร่างไว้ด้วยค่าน้ำหนัก เทา ค่า เพื่อแสดงค่าความเป็นมิติ และความเป็นมวลของรูปทรงวิธีการปฏิบัติใช้วิธีแรเงา

3. ขั้นตอนการเน้น หรือตกแต่งด้วยความเข้มของน้ำหนัก หมายถึง เป็นขั้นตอนค่าน้ำหนักให้มีระยะมากขึ้นเพื่อเน้นให้รูปทรงดูเด่นชัด ละเอียดสวยงามใกล้เคียงความเป็นจริง เพื่อแสดงความรู้สึกทางด้านคุณค่าของความประสานกลมกลืน ความเป็นพื้นผิว จังหวะของช่องว่างช่องไฟได้ความสมดุลยิ่งขึ้น

การที่ผู้วาดจะจินตนาการจากความรู้สึกด้วยวิธีลากเส้น เชื่อมโยงจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่งได้อย่างประสานกลมกลืน คู่มือศิลปะ คือ เคลื่อนไหว หรือหยุดนิ่ง ผ่อนคลาย หรือตึงเครียด ได้นั้นผู้วาดจะต้องมีความรู้ มีความเข้าใจในทฤษฎีเป็นพื้นฐานก่อน เพราะทฤษฎีจะเป็นเครื่องมือของการกระทำอย่างมีลำดับขั้นตอน หรือ เป็นไปอย่างอัตโนมัติ

การพัฒนาการวาดภาพของเด็ก

แมคฟี และ เดค (Mc Fee and Degge, 1977: 360-362) กล่าวว่าทฤษฎีต่างๆ ใน การพัฒนาทางศิลปะของเด็กมักจะบ่งชี้ถึงเกณฑ์ในการพัฒนาอย่างใดอย่างหนึ่ง คนที่ยึดทฤษฎีของ เพียร์เจ (Piaget) เป็นหลักก็จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างการวาดโดยทั่วไปของเด็กกับทฤษฎีการ พัฒนาความรู้ความเข้าใจ คนที่ยึดทฤษฎีของ เกสทอลท์ (Gestalt) และทฤษฎีของ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld) ให้ความสำคัญพัฒนาการทางศิลปะของเด็กภายใต้หลักการที่ว่า การวาดภาพเป็นขั้นพื้นฐานของการพัฒนาตามลำดับอายุ ซึ่งมีสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยรองลงมา และจากการศึกษาเปรียบเทียบของ แฮร์ริส (Harris, 1963) อ้างถึงใน แมคฟี (Mc Fee 1977: 360) พบว่า ศิลปะเด็กมีส่วนสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับสติปัญญา จากทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น จะเห็นได้ว่า ไม่มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งที่สามารถครอบคลุมปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของเด็กได้อย่างทั่วถึง แมคฟี เสนอแนะว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของเด็ก จะต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญดังนี้คือ สติปัญญา การรับรู้ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม พ่วงกับการพัฒนาการทางกายภาพ

องค์ประกอบดังกล่าว แมคฟี (Mc Fee) กล่าวว่าจะมีผลต่อเนื่องไปถึงการดูแลและการ วาดของทั้ง เด็กและผู้ใหญ่ ถึงแม้ว่าจะมีการแยกประเภทภาพวาดของเด็กตามอายุ เรายังรู้ว่า องค์ประกอบที่เป็นประสบการณ์นั้นมีผลต่อเด็กพ่วง กับความต้องการที่จะเรียนรู้ของตัวเอง ซึ่ง สอดคล้องกับข้อค้นพบของ แฮร์ริส (Harris, 1963) ที่ว่า การวาดภาพจะแตกต่างกันไปตามอายุ และวัฒนธรรม

จากแนวคิดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ประโยชน์จากการวาดภาพจะช่วยให้เราเข้าใจ เด็กลึกซึ้งมากขึ้น เพราะการวาดภาพจะสะท้อนวัฒนธรรม รูปแบบการจดจำข้อมูล การเรียนรู้ เกี่ยวกับที่ว่าง มิติ การพัฒนาการรับรู้และอิสระในการรับรู้ การกระตุ้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ынแง่ความต่อเนื่อง ความยืดหยุ่น จุดกำเนิด ทักษะคิด ความคิดรวบยอด และความพร้อมที่จะปรับตัว ำให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

เนื้อหาวิชาการเขียนภาพระบายสี ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 มุ่งส่งเสริม การแสดงออกอย่างอิสระและให้เกิดความซาบซึ้งผลงานทางศิลปะ ดังนั้นการจัดกิจกรรมจึงได้จัด กิจกรรมง่ายๆ ทุกคนสามารถทำได้ ซึ่งได้แก่การเขียนภาพระบายสีต่างๆ ดังนี้ (ชาลิต ดาบแก้ว และสุดาวดี เหมทานนท์, 2525: 137)

1. การลากเส้นเป็นรูปแบบง่ายๆ บนกระดาษด้วยวัสดุแห้ง ได้แก่ ดินสอคำ ดินสอสี สีเทียน สีชอล์ก สีเมจิก ด่านชาร์โคน และวัสดุเปียก ได้แก่ สีน้ำ สีฝุ่น สีพลาสติก สีน้ำมัน และ

อุปกรณ์ต่างๆ เช่น พู่กันกลม แบน หลากๆ ขนาด ภาชนะผสมสี แผ่นสำหรับรองเขียน ขนาด 1 1/2 ฟุต X 2 ฟุต ขาหยั่งเขียนภาพ

2. การลากเส้นเคลื่อนไหวและการรับรู้อย่างง่าย
3. การเขียนภาพด้วยส่วนต่างๆ ของมือ
4. การเขียนภาพตามความเคลื่อนไหว ท่าทาง สีลา ธรรมชาติ และสิ่งต่างๆ
5. การเขียนภาพระบายสีเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ จากประสบการณ์และนิทาน
6. การเขียนภาพประกอบเรื่อง และจากเหตุการณ์ในชีวิตจริง
7. การทดลองด้วยสีและเทคนิคต่างๆ
8. การลากเส้นเป็นรูปภาพไทย และสากล
9. การออกแบบด้วยเส้น สี และรูปทรง

เนื้อหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การวาดภาพเป็นวิชาพื้นฐานของศิลปศึกษา ที่ช่วยเสริมให้เด็กพัฒนาในด้านต่างๆ คือมีความสัมพันธ์กับความคิดและการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ จะเห็นว่าการสอนครูผู้สอนจะต้องศึกษาจุดประสงค์เฉพาะ จุดประสงค์การเรียนรู้ ความดีความชอบและหลักการ พร้อมทั้งเนื้อหาวิชาเสียก่อน เพื่อจะได้ทำการสอนให้สัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตรคือ การลากเส้นตามความเคลื่อนไหวจากการรับรู้อย่างง่าย และการรู้จักบังคับมือในการระบายสีให้เป็นไปตามจังหวะสีลา เป็นความต้องการให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นในการดำรงชีวิต

ความสำคัญของการวาดภาพสำหรับนักศึกษาวิชาเอกการประถมศึกษา

แมคที (Mc Fee, 1977: 17-21) กล่าวว่า การที่จะรู้ว่าสิ่งที่เห็นนั้นสามารถเปลี่ยนรูปลักษณะได้อย่างไรในที่ว่าง จะต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจแยกแยะและแปลความหมายสิ่งที่เห็นนั้นว่ามันคืออะไร ใช้อะไรอะไร อะไรที่ต้องหลีกเลี่ยง และอะไรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และกล่าวว่าการวาดเป็นวิธีการหนึ่งของการบันทึกความรู้ เพราะการวาดภาพจะต้องเริ่มต้นจากการมองดูรายละเอียด ทั้งแสง ความมืด ความหยาดละเอียด รูปร่างของวัตถุ 2 มิติหรือ 3 มิติ และเส้นทุกชนิดที่วาดไปในทิศทางต่างๆ

ผู้เรียนที่ต้องการจะเรียนรู้เพื่อจะเข้าใจประสบการณ์ต่างๆ จึงต้องทำการวิเคราะห์และการบันทึก นั่นก็คือการวาดภาพ เพราะการวาดภาพจะช่วยให้ผู้วาดคิดถึงสิ่งที่ได้กระทำที่อยู่รอบตัว จะช่วยให้ผู้วาดจ้องมองสิ่งนั้นซ้ำๆ เพื่อเก็บรายละเอียดทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า การวาดภาพได้รายละเอียดมากกว่าคำอธิบาย การอธิบายเป็นเพียงแต่ นำเอาชื่อที่ตั้งไว้มาจัดให้พวกเขาเท่านั้นไม่ได้ เข้าถึงแก่นของปัญหาและมองเห็นโดยตนเอง การวาดภาพหลายครั้งจะทำให้ความทรงจำชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะว่าเราได้พัฒนาสภาวะจิตใจของการรับรู้สิ่งนั้นสัมพันธ์กับการวาดหลายๆ วิธี เช่น การวาดรายละเอียดและความสัมพันธ์ในที่ว่าง การวาดขนาดของรูปร่างในที่ว่าง การวาดหลายๆ ภาพจากของสิ่งเดียวกัน การวาดรูปร่างที่เปลี่ยนไปตามมุมมอง การวาดจากแสงที่ต่างกัน การวาดจากระบบทัศนียภาพ และการวาดแสดงอารมณ์ เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการวาดภาพมีความสำคัญสำหรับนักศึกษาเพราะจะช่วยสร้างนิสัย การมองเห็นความหลากหลายของรูปลักษณะ สีสรร การเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ นอกจากนี้ แมคฟี (Mc Fee) กล่าวว่า การวาดภาพไม่ได้จำกัดการมองที่ปกติทั่วไป แต่ยังรวมถึงการมองเห็นที่สร้างสรรค์และด้วยความกระหายใคร่รู้ ได้แก่ การมองเห็นจากมุมมองและระยะที่ต่างไปจากธรรมดา จากระดับแสงที่ต่างไปจากปกติ การจัดรวมกลุ่มแบบใหม่และการจัดวางเรียบเรียงแบบที่หายาก เป็นต้น คุณสมบัติดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นอารมณ์ สร้างบรรยากาศทางอารมณ์ และการปฏิบัติซึ่งเป็นการตระหนักถึงความรู้สึกจากประสาทสัมผัสได้

กิจกรรมการวาดภาพสำหรับนักศึกษาระดับประถมศึกษา จึงเป็นการเรียนรู้รายละเอียดและความสัมพันธ์ในที่ว่าง คือ เป็นการเรียนรู้ที่จะดูความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและส่วนประกอบของสิ่งที่มองเห็นนั้น เพื่อนำไปเป็นแนวคิดลำดับขั้นตอนการวาดภาพ การทดลองฝึกใช้เครื่องมือเพื่อเป็นประสบการณ์ของการเรียนรู้ เกิดความมั่นใจว่ามีความพร้อมสำหรับการสอนวิชาศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา และการประยุกต์ใช้กับกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายซึ่งอาศัยการวาดภาพเป็นขั้น เริ่มต้นต่อไป

กระบวนการของการสร้างงานศิลปะ

มิเชล (Michael, 1983: 27) ได้เสนอแนะว่า การสอนภาคปฏิบัติการวาดภาพให้กับผู้เรียนควรพิจารณาถึงกระบวนการของการสร้างงานศิลปะ เพราะว่าจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการและรับรู้ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นบ้าง ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การจูงใจ เป็นขั้นตอนของการเตรียมความรู้สึกของผู้เรียนให้เกิดความมั่นใจ เพราะว่าผู้เรียนมีระดับความสามารถแตกต่างกัน การวาดภาพเป็นการพัฒนาผู้เรียนในลักษณะของการสื่อสารภาษาทางการเห็น การกระตุ้นผู้เรียนด้านมโนทัศน์เกี่ยวกับคุณค่าของสี การจัดองค์ประกอบ และลักษณะของสุนทรียภาพ ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกที่มั่นใจมีความอิสระที่จะแสดงออก

2. ความมั่นใจในความสามารถแสดงออกเกี่ยวกับสื่อศิลปะนั้น เป็นขั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับสื่อต่างๆ เช่น วัสดุแห้ง วัสดุเปียก และวัสดุผสม ซึ่งใช้ในการวาดภาพเพื่อให้เกิดความรู้สึกจากประสบการณ์ใหม่ๆ สร้างความมั่นใจให้กับตนเอง

3. ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ กระบวนการ และวิธีการ เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวพันกับรูปลักษณะที่ต้องการแสดงออก การแนะนำเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะ สี และวิธีการ จะช่วยให้เขาสามารถจำแนกแยกแยะงานศิลปะ กระบวนการศิลปะที่ผู้อื่นทำมาก่อน การแนะนำให้เห็นความสัมพันธ์ของกระบวนการนี้จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความมั่นใจในการแสดงออก คือรู้ว่าเขาจะทำงานศิลปะอย่างไร อะไรเป็นจุดมุ่งหมาย เป็นต้น

4. ทักษะในการใช้สื่อ เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องพัฒนาตนเองในการใช้สื่อเป็นเครื่องมือเพื่อที่เขาจะแสดงออกได้ตามความต้องการ คือสามารถทำเครื่องหมายด้วยสื่อและใช้สายตามองไปยังเส้นที่เขาสร้างด้วยมือได้

5. การประเมินสิ่งที่ทำขึ้นด้วยความพยายาม เป็นขั้นตรวจสอบผลงานที่ตนเองแสดงออกด้านต่างๆ เช่น ความสมบูรณ์ของเทคนิค การแสดงออกที่สมบูรณ์ ความมีชีวิต ความคิดสำหรับการประยุกต์ เป็นต้น สิ่งสำคัญคือเป็นจุดที่สามารถระลึกและเชื่อมโยงสิ่งใหม่กับสิ่งที่รู้มาก่อน

จากกระบวนการที่กล่าวมาช่วยเสริมให้เห็นว่า การเรียนรู้การวาดภาพหรือการสร้างงานศิลปะมีประโยชน์ต่อผู้เรียน สำหรับการที่จะคิดและเข้าใจเกี่ยวกับความงามทางสุนทรียศาสตร์หรือการแสดงออกของบุคคลอื่น หรือการฉายภาพมุมมองจากการรับรู้เกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างที่เป็นประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม หรือช่วยให้เกิดความรู้สึกในการใช้เส้น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว น้ำหนัก การเคลื่อนไหว ที่ถูกทำให้เป็นระเบียบประสานกันก่อให้เกิดเอกภาพที่สมบูรณ์ สิ่งเหล่านี้จะคิดตัวผู้เรียนและขยายความรู้สึกของผู้เรียนให้สูงขึ้นอีกระดับหนึ่ง

พื้นฐานความสามารถทางการวาดภาพของนักศึกษาวิชาเอกการประถมศึกษา

การสอนศิลปะมีความสำคัญเท่าเทียมกับการสอนวิชาการอื่นๆ คือครูจะต้องมีบทบาทหน้าที่ และมีความรับผิดชอบในการพัฒนาเด็ก ปัจจัยเกี่ยวกับความสามารถส่วนตัวของครูจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อภาระหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพให้นักศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องทราบระดับความพร้อมในการเรียนของนักศึกษา การที่ครูมีสมรรถวิสัยมากน้อยเพียงใด หรือมีความสามารถตามที่พึงประสงค์ เช่น มีความรู้มีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะและมียุทธวิธี เป็นต้น ซึ่งอาศัยการสำรวจถึงความสามารถพื้นฐานก่อนที่จะทำนาย เช่นเดียวกันการที่จะรู้ถึงระดับความสามารถของนักศึกษาระดับประถมศึกษา ก็ควรสำรวจถึงวุฒิภาวะของนักศึกษา ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะเชื่อมโยงถึงคุณสมบัติที่ควรเป็นไปได้ในทางวัดหรือกำหนดถึงความเหมาะสมและไม่เหมาะสมต่อไป

นักศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงประมาณ 18 ถึง 21 ปี มีวุฒิภาวะจัดอยู่ในกลุ่มวัยรุ่นตอนปลายหรือวัยรุ่นผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นวัยเชื่อมต่อระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ผ่านระยะของความเปลี่ยนแปลงระบบต่างๆ ของร่างกาย พร้อมทั้งจะสามารถทำงานได้

ชยันต นาคบุปผา (2515) ให้ความเห็นว่า ชีวิตคนช่วงอายุ 18-21 ปี จัดเป็นช่วงของวัยรุ่นตอนปลาย เป็นวัยเชื่อมต่อระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญาคือ มีความสามารถเจริญขึ้นหรือลดลงเล็กน้อย รู้จักควบคุมอารมณ์ สนใจความรู้ใหม่ๆ เริ่มเข้าใจความงาม ความไพเราะและความดีงาม มีจินตนาการมากขึ้น และมีความเชื่อมั่นในสิ่งต่างๆ เป็นไปอย่างจริงจัง

เชิรศรี วิวิศศิริ (2527: 43) ให้ความเห็นว่า ชีวิตคนวัยนี้เป็นวัยรุ่นผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นระยะที่บุคคลเจริญเต็มที่ บรรลุขีดภาวะโดยสมบูรณ์ มีพฤติกรรมที่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงจะมีน้อยลง ให้ความสนใจในสิ่งต่างๆ ประสิทธิภาพทางสมองพัฒนาเต็มที่และคงอยู่ไปถึงวัยกลางคน สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองได้ นอกจากนี้ยังให้ความเห็นว่าเป็นวัยที่มีกำลังกายและสุขภาพดีเต็มที่ โดยให้เหตุผลสนับสนุนจากพัฒนาการที่ว่าช่วงอายุคนระหว่าง 20-30 ปีกำลังกายจะมีมากที่สุด วัยนี้จึงเป็นวัยที่มีความสามารถในการฝึกฝนลักษณะต่างๆ ได้ดี เพราะวุฒิภาวะอยู่ในขั้นสมบูรณ์ย่อมมีความพร้อมที่จะรับความคิดใหม่ๆ และวิธีปฏิบัติใหม่ๆ ได้เร็ว

สุชา จันทร์เอม (2527: 133) ให้ความเห็นว่าการพัฒนาชีวิตคนในวัยรุ่นตอนปลายนี้ทางด้านร่างกายจะเจริญเติบโตในขั้นมีวุฒิภาวะสามารถทำงานได้ ส่วนทางด้านจิตใจจะเริ่มสร้างปรัชญาชีวิตและอุดมคติของตนเอง และให้ข้อสรุปว่าพัฒนาการในวัยนี้จะพัฒนาการด้านจิตใจมากกว่าทางด้านร่างกาย โดยพยายามหัดตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง และกระตือรือร้นที่จะสร้าง

สิ่งประหลาดต่างๆ เพื่อให้เห็นว่าคนมิได้เป็นวัยรุ่น ตัวอย่างเช่น เริ่มมีการแต่งตัวแบบผู้ใหญ่ หรือพยายามลอกเลียนแบบผู้ใหญ่ เป็นต้น

สมาคมการศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ซึ่งอ้างถึงในสุชา จันท์ เอ็ม (2527: 153-154) และในชัยนาถ นาคบุปผา (2515) ได้ค้นพบความต้องการของบุคคลในวัยนี้ว่ามีความต้องการที่จะปรับปรุงสมรรถวิสัยในการทำงานให้ดีขึ้น รักษาสุขภาพให้สมบูรณ์ เข้าใจสิทธิและหน้าที่ ความสำคัญของครอบครัวและปัจจัยที่จะนำมาเพื่อให้ครอบครัวมีความสุข เข้าถึงวิธีใช้จ่ายและใช้สิ่งของ วิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือความจริงตามธรรมชาติ ซาบซึ้งในรสแห่งวรรณคดี ดนตรี และ ศิลปะ หรือต้องการที่จะรู้ถึงคุณค่า มองเห็นความงาม และความไพเราะของศิลปะนั้นๆ มีความสามารถในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นอย่างดี และรู้จักแบ่งสรรปันส่วนให้สมดุลกับกิจกรรมต่างๆ ของตน ปรับปรุงตนเองที่จะเคารพต่อผู้อื่นหรือมีความสามารถในการดำรงชีวิตและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ปรับปรุงความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล และต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างแจ่มแจ้งหรือสามารถอ่าน ฟังได้อย่างเข้าใจ

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาได้ผ่านพัฒนาการที่สำคัญของวัยรุ่น คือ พัฒนาการทางด้านสรีรวิทยา พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการทางด้านสังคม และพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นวัยวิกฤติในการปรับตัว และพร้อมที่จะปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

การแสดงออกทางด้านศิลปะของบุคคลในวัยนี้ โกลเวนเฟลด์ (1957: 264-266) ได้ให้ความเห็นว่า ลักษณะของบุคคลทั่วไปจะมีพัฒนาการแตกต่างกันไปและที่มองเห็นได้ชัดเจน คือ

1. วิชาล าทป์ (Visual type) บุคคลประเภทที่รับรู้สิ่งต่างๆ ตามที่ปรากฏ โดยเริ่มต้นจากการมองภาพรวมก่อน โดยไม่คำนึงถึงรายละเอียด ลักษณะการทำงานของบุคคลประเภทนี้จะเริ่มต้นจากการร่างภาพรวม แล้วจึงเสริมแต่งรายละเอียด คือ บุคคลมีคุณสมบัติของการแสดงออกในลักษณะใช้วิธีการเริ่มต้นสังเกตจากสิ่งภายนอก แล้วมองทะลุเข้าไปในรายละเอียดของสิ่งนั้น เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของรูปร่าง โครงสร้าง และสิ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ซึ่งได้แก่ แสงเงา สี บรรยากาศ และระยะทาง อันเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับประสาทสัมผัสของการมองเห็นกับการเคลื่อนไหว สามารถใช้สีให้ผันแปรไปตามความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม สีต่างๆ ในภาพจะใกล้เคียงกับความเป็นจริงตามธรรมชาติอย่างยิ่ง การจัดระยะของสิ่งต่างๆ ในภาพกระทำได้อย่างถูกต้อง กล่าวคือสิ่งของที่อยู่ใกล้ควาทำให้ใหญ่ ส่วนสิ่งของที่อยู่ในระยะไกลออกไปจะวาดให้เล็กลงตามลำดับ

ด้วยคุณลักษณะดังกล่าว ทำให้เขาสามารถแสดงออกในความเป็น 3 มิติในภาพได้ คือไม่เป็นภาพแบบ 2 มิติดังการวาดในวัยเด็ก

2. แอปติค ทัพบ์ (Haptic type) สำหรับบุคคลประเภทนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นประเภทอัตตนิยม (Subjective type) แสดงออกในลักษณะใช้ชีวิตการเชื่อมโยงโลกภายในอันได้แก่ ความรู้สึก สัมผัสดี จากประสบการณ์และการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ โดยการแทนตัวเองจากความสัมพันธ์สู่โลกภายนอก ซึ่งเป็นการแสดงออกทางศิลปะที่มีลักษณะที่เกิดจากความพร้อมของตนเอง ทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปร่าง รูปทรง ขนาด ช่องว่าง และการตัดสินใจ ผลงานจึงมีลักษณะขึ้นอยู่กับจิตใจที่พึงพอใจจากการนำประสบการณ์มาใช้ เนื้อหากาวาดจะเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับสิ่งแวดล้อม เหมือนกับตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ลักษณะสำคัญของบุคคลพวกนี้เกี่ยวกับการแสดงออกคือ จะคัดรายละเอียดต่างๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ จะคงไว้ในบางส่วนของสนใจและเห็นว่ามีคามหมายเท่านั้น ดังนั้นการวาดภาพจึงมักจะเน้นส่วนที่เห็นว่าสำคัญเกินความเป็นจริง และจะใส่ความรู้สึกของตนเองในผลงานด้วย ผลงานที่แสดงออกจึงประกอบด้วย เส้น รูปทรง สี ผิว สัดส่วน และแบบแปลกๆ เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1957: 282) ยังให้ข้อคิดเห็นว่า หัตถศิลป์ของคนแต่ละคนที่มีประสบการณ์แตกต่างกันจะต่างกัน คือพวกวิจวาล ทัพบ์ (Visual type) จะรวบรวมสภาพแวดล้อมไว้ในความคิดรวบยอดและจะถ่ายทอดประสบการณ์ย้อนกลับไปสู่สภาพแวดล้อม ในขณะที่พวกเขาแสดงออกตามอารมณ์จะซึมซับเอาเฉพาะคุณภาพจากประสบการณ์และความคิดเห็นของตน การแสดงออกจะแสดงออกในด้านทำให้ความหมายและความรู้สึก คุณลักษณะดังกล่าว โลเวนเฟลด์ ยังพบว่า มีคนจำนวนมาก แสดงออกทั้งสามลักษณะ แต่มักจะเอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากในบางคนจะมีพัฒนาการในด้าน วิจวาล ทัพบ์ สูงกว่าด้าน แอปติค ทัพบ์ และบางคนจะมีการพัฒนาทางด้าน แอปติค ทัพบ์ มากกว่าทางด้าน วิจวาล ทัพบ์ ตามที่ตนถนัด และมีความตั้งใจ ซึ่งมีพื้นฐานจากภายในเป็นเกณฑ์ เช่น การสัมผัส การเคลื่อนไหว ความไวต่อความรู้สึกของร่างกาย และทำงานศิลปะที่มีลักษณะไม่เป็นธรรมชาติ คือทำที่ละส่วน เป็นต้น นอกจากนี้ ลี กัตเตเตอร์ (Lee Gutteter, 1972) อ้างถึงใน มิเชล (Michael, 1983: 133) ยังพบว่า บุคคลที่เป็นประเภท วิจวาล ทัพบ์ จะมีลักษณะต่อมอดทน อดทน สม่่าเสมอ อยู่ในโลกของความจริง มีวิริยะอุตสาหะ และเชื่อฟัง ในขณะที่บุคคลที่เป็นประเภท แอปติค ทัพบ์ มีลักษณะไม่มีความอดทน มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีจินตนาการที่ซับซ้อน ชอบออกความเห็น รักอิสระ เป็นธรรมชาติ มีความรอบรู้ และมีความขัดแย้งภายใน

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แม็ค คินนอน (Mac Kinon, 1961) อ้างถึงใน แมคฟี (Mc Fee, 1977: 35) ในข้อที่ว่าคนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะชอบใช้จินตนาการและแสดงออกโดยใช้มวลประสบการณ์ภายในและความรู้สึก และแนวคิดของ กิลฟอร์ด (1956) อ้างถึงใน มิเชล (Michael, 1977: 355) ซึ่งกล่าวว่า คนที่มีหลายแนวคิดจะไม่มีกระบวนการคิดที่แน่นอนคือ ยืดหยุ่น และมีโอกาสที่จะเริ่มต้นมากกว่าคนที่มีแนวคิดน้อยหรือคิดอย่างจำกัด ข้อคิดเห็นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะเป็นคุณสมบัติของบุคลิกของแต่ละบุคคล และความตั้งใจให้เป็นไปของแต่ละบุคคล ดังนั้นการพัฒนาจะต้องมีการจัดระบบให้เหมาะสม เช่น บุคคลที่มีความตั้งใจจะให้มีความรู้ทางด้าน Visual type จะต้องมีการจัดระบบการเรียนรู้ให้เรียนรู้ในด้านแสง เงา สีสรรค์ และความลึกตื้นหรือระยะใกล้ไกล ส่วนคนที่มีความตั้งใจจะให้ผลงานของ แอปติคัล type มีความรู้ทางด้าน Haptic type จะต้องมีการจัดระบบการเรียนรู้ในด้านความหมาย ความรู้สึก การเคลื่อนไหว พลัง และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นต้น

นักศึกษาวชาเอกประถมศึกษา เป็นบุคคลที่จัดอยู่ในกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย หรือวัยรุ่นตอนต้น มีอายุระหว่าง 18-20 ปี ได้ผ่านการศึกษาระดับต่างๆ พอสมควร ได้รับการศึกษาแต่ละระดับชั้นที่ผ่านมา ซึ่งหลักสูตรได้กำหนดเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับศิลปศึกษาให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เป็นพื้นฐาน เป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่ความซาบซึ้งในศิลปะและการแสดงออกตามวิวัฒนาการได้พอสมควร จากการศึกษาหลักสูตรตามที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524:137-139) กำหนดให้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นความรู้พื้นฐานทางด้านศิลปะของนักศึกษา หรือเป็นความสามารถทางด้านทัศนศิลป์และการแสดงออกทางศิลปะของนักศึกษาที่ต่อเนื่องในระดับอุดมศึกษามีสาระกล่าวได้ดังนี้

เนื้อหาวิชาศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เรียนคือ ความรู้ของเนื้อหาวิชาทัศนศิลป์ศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาของความรู้ทั่วไปของศิลปะและการทดลองปฏิบัติ เกี่ยวกับการวาดเขียน การปั้น แกะสลัก การพิมพ์ การสร้างงานศิลปะ องค์ประกอบศิลป์ การออกแบบ ศิลปะไทยและศิลปะสากล และศิลปะพื้นบ้าน กิจกรรมและการแสดงออกในระดับนี้ได้กำหนดความรู้ทางด้านทฤษฎีที่เหมาะสมกับกิจกรรมปฏิบัติและวิวัฒนาการ คือมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ค้นคว้าทดลอง ตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อการศึกษาต่อทางด้านศิลปะแขนงต่างๆ ในระดับสูงขึ้น และเพื่อ เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ

อรสา ปราชญ์นคร (2525: 51) ให้ความเห็นว่า การศึกษาวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษา หลักสูตรได้กำหนดให้วิชาทัศนศิลป์ศึกษาอยู่ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริมให้ผู้เรียนที่กำลังอยู่ในช่วงของวัยรุ่นได้มีบุคลิกภาพที่ดีงาม มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ทั้งทางกายและทางจิตใจ มีสุนทรียะและอุปนิสัยที่พึงประสงค์ การเรียนการสอนจึงมีจุดประสงค์เพียงให้ผู้เรียนส่วนใหญ่น่าได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกตามลักษณะของกิจกรรมมากกว่าที่จะมุ่งเน้นให้นักเรียนส่วนน้อยมีความสามารถดีเด่นเป็นพิเศษ คือมีได้มุ่งสอนวิชาทัศนศิลป์เพื่อให้เกิดเป็นศิลปิน และกล่าวว่านักเรียนผู้ใดมีความสนใจเป็นพิเศษ หรือมีความสามารถพิเศษ หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้เลือกเรียนในรายวิชาพิเศษ ซึ่งจัดไว้เฉพาะ เป็นวิชาสำหรับ เลือกเรียนของแต่ละสาขาวิชา

จึงกล่าวได้ว่า ความสามารถที่เป็นพื้นฐานของนักศึกษาในด้านศิลปะการวาดภาพ นักศึกษาควรมีความรู้ในหลักของการจัดองค์ประกอบของการวาดภาพและการเขียนภาพ มีความสามารถวาดภาพ เขียนภาพได้ตามวิถีภาวะโดยสามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ออกมาเป็นรูปแบบด้วยความมั่นใจได้ เช่นการเขียนเส้นรอบนอก การเขียนส่วนละเอียด การเขียนโครงสร้าง และการใช้เทคนิคใหม่ ๆ เป็นต้น

แบบทดสอบความสามารถทางการวาดภาพ

แบบทดสอบการวาดภาพที่ใช้สำหรับศึกษาความสามารถทางการวาดภาพของนักศึกษาวิชาเอกการประถมศึกษา สหวิทยาลัยทักษิณนี้ ได้ศึกษามาจากแบบทดสอบความถนัดเชิงศิลปะสำหรับนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาของ วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบวัดความสามารถในการสร้างงานศิลปะด้วยวิธีการวาดภาพ (Drawing) เพื่อทดสอบความถนัดพื้นฐานการแสดงออกทางความงามด้านเค้าโครง รูปร่างรูปทรง ความเป็นมิติการประสานสัมพันธ์ของมือและตา

แบบทดสอบความถนัดเชิงศิลปะของวิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ (2530: 106-116) เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อใช้พยากรณ์ความสำเร็จในการศึกษาระดับสูง ตลอดจนการศึกษาระดับวิชาชีพสาขาต่างๆ ลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบทดสอบพฤติกรรมความถนัดเชิงศิลปกรรม ประกอบด้วยทฤษฎีทางศิลปะและทักษะเชิงปฏิบัติ เป็นการแสดงความถนัดเชิงทักษะที่ถูกต้องแม่นยำ

แบบทดสอบความถนัดเชิงปฏิบัติการวาดภาพที่สร้างขึ้นแบ่งเป็น 4 ชุด ดังนี้

1. แบบทดสอบทักษะการเขียนภาพ
2. แบบทดสอบการวาดเส้น
3. แบบทดสอบการออกแบบ

4. แบบทดสอบศิลปนิยม

สำหรับการทดสอบความสามารถทางการวาดภาพของนักศึกษาวิชา เอกประถมศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยจึงใช้แบบทดสอบทักษะการเขียนภาพ และแบบทดสอบการวาดเส้นเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

แบบทดสอบทักษะการเขียนภาพ เป็นแบบทดสอบที่มีภาพกำหนดให้ เช่น ภาพม้า ภาพถ่ายรูปสิงห์ ภาพหงส์ เป็นต้น ผู้ทดสอบจะต้องเขียนภาพนั้นให้ใกล้เคียงกับตัวอย่างให้มากที่สุด วิธีทำโดยวิธีวาดด้วยดินสอ ถ่ายทอดความคิดจากลักษณะรูปต้นแบบมาเป็นรูปงานศิลปะ การตรวจให้คะแนน จะพิจารณาความสามารถด้านต่างๆ เช่น การให้แสงเงา เทคนิคต่างๆ การใช้วัสดุและเครื่องมือ เป็นต้น จากแบบทดสอบนี้จะสังเกตเห็นได้ว่า ผู้ที่มีความถนัดมากจะเขียนภาพได้อย่างรวดเร็ว เส้นคมชัด และเขียนได้ทุกรายการ คือ แสดงรายละเอียดได้ครบถ้วนแตกต่างกับผู้ที่มีความถนัดปานกลาง และความถนัดน้อยอย่างชัดเจน

แบบทดสอบความถนัดเชิงวาดเส้น เป็นแบบทดสอบที่ทำให้ผู้ทดสอบมีจินตนาการของตนเองและอ่านาทำตามใจได้ ด้วยวิธีกำหนดเนื้อหา และรูปแบบ เช่น รูปเปลวไฟ การเขียนเส้นน้ำ เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลแนวความคิดผู้ทดสอบจะสร้างจินตนาการการถ่ายทอดรูปแบบในลักษณะต่างๆ เช่น สิ่งของ เครื่องใช้ เครื่องหมาย ฯลฯ การตรวจให้คะแนน พิจารณารายละเอียดของภาพที่วาด ถ้าตรงตามเกณฑ์กำหนดจะได้คะแนน

แบบทดสอบนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงตรวจสอบด้วยวิธีหาความเที่ยงด้วยค่าสัมประสิทธิ์ปรากฎผล ดังนี้ แบบทดสอบทักษะการเขียนภาพ .85 แบบทดสอบการวาดเส้น .65

จากผลการวิจัยผู้วิจัยสรุปไว้ว่า แบบทดสอบนี้มีความเที่ยงความตรงอยู่ในระดับสูง ให้ความเชื่อมั่นว่ามีประสิทธิภาพในการวัดความถนัดเชิงศิลปะ และควรรู้ใช้เป็นแบบทดสอบคัดเลือกบุคคลที่มีความถนัดทางด้านศิลปะต่อไป

วีรรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ (2520: 86-92) ได้กล่าวถึงแนวทางการสร้างเกณฑ์ของข้อสอบแบบสัมฤทธิ์ผลและข้อสอบวัดความถนัดพิเศษในวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตร ม.ศ.4-5 ดังนี้

ก. วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรมสำหรับการสอบภาคทฤษฎีทางศิลปะ

1. ในด้านความรู้

1.1 ความรู้เกี่ยวกับศัพท์เฉพาะทางศิลปะ

- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับประวัติทั่วไปทางศิลปะ
- 1.3 ความรู้เกี่ยวกับวัสดุและกระบวนการ
2. ในด้านความเข้าใจ
 - 2.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างทางศิลปะ
 - 2.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ กฎและการสร้างสรรค์งานศิลปะ
 - 2.3 ความสามารถในการประเมินผลของงานศิลปะ
 - 2.4 ความสามารถในการให้เหตุผลพิจารณา
3. ในด้านความคิดและการออกแบบ
 - 3.1 ความสามารถในการแก้ปัญหาในการออกแบบ
 - 3.2 ความสามารถในการสร้างและแสดงความสมเหตุสมผลของการออกแบบ
4. ในด้านการนำไปใช้
 - 4.1 ความสามารถในการเปรียบเทียบงานศิลปะ
 - 4.2 ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการสร้างสรรค์หรือออกแบบ
5. ในด้านนิยมนางาน
 - 5.1 ความนิยมที่เกิดจากความรูสึกภายใน
 - 5.2 ความนิยมที่อาศัยประสบการณ์และการปฏิบัติ

บ. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมสำหรับความถนัดพิเศษทางศิลปกรรม

1. ด้านทักษะในงานศิลปะ การตรวจให้คะแนนเน้นหนักทักษะในการเขียนได้ถูกต้องงดงามและเรียบร้อย
 - 1.1 ความสามารถในการให้สี แสงและเงา
 - 1.2 ความสามารถในการเขียนภาพด้วยวิธีต่างๆ
 - 1.3 ความสามารถในการใช้วัสดุและเครื่องมือ
 - 1.4 ความสามารถในการทำงานศิลปะได้เรียบร้อยเหมือนแบบ
2. ด้านความคิดและการออกแบบการตรวจคะแนนเน้นการออกแบบการใช้จินตนาการต่อเติม และการจัดภาพในการตกแต่ง
 - 2.1 ความสามารถในการใช้หลักทางศิลปะ
 - 2.2 ความสามารถในการสร้างและแสดงความสมเหตุ สมผล

2.3 ความสามารถในการสร้างและค้นพบความสัมพันธ์ในการออกแบบ

3. ด้านการนำไปใช้ การตรวจให้คะแนน เน้นการแก้ปัญหาและการนำไปใช้ได้

สม เหตุสมผล

3.1 ความสามารถในการแก้ปัญหาคาร่าทั่วไป

3.2 ความสามารถในการมองเห็นแบบลักษณะโครงสร้างทางศิลปะที่เหมาะสม

ในความงามและการใช้สอย

4. ด้านความนิยมในความงาม การตรวจให้คะแนน เน้นความสามารถในการพิจารณา ประเมินผล การเลือกได้ถูกต้อง เหมาะสม รวดเร็ว

4.1 ความนิยมที่เกิดจากความรู้สึกภายใน

4.2 ความนิยมที่อาศัยประสบการณ์และการปฏิบัติ

5. ด้านความแม่นยำ การตรวจให้คะแนน เน้นการให้คะแนนอยู่ที่การเขียนมีส่วนลดขนาด ช่วงจังหวะที่ถูกต้อง แน่นนอน รวดเร็ว และได้ภาพจำนวนมาก

5.1 ความสามารถในการทำงานได้ถูกต้องรวดเร็ว

5.2 ความสามารถในการเข้าใจในสัดส่วน ขนาด สี และรายละเอียดของศิลปะได้แน่นอนถูกต้องรวดเร็ว

6. ด้านการเสนองานศิลปะ การตรวจให้คะแนน เน้นการให้คะแนนอยู่ที่การเขียนการจำลองประกอบและการเขียนคำบรรยายประกอบสั้นๆ ได้เหมาะสมน่าเลื่อมใส

6.1 ความสามารถในการสร้างงานศิลปะได้ถูกต้องงดงาม และเข้าใจง่ายตามที่ประสงค์หรือคำสั่ง

6.2 ความสามารถในการอธิบายหรือเขียนคำบรรยายงานศิลปะให้ผู้อื่นเข้าใจได้

จากแนวทางในการสร้างเกณฑ์ วิรัตน์ พิชญ์พูนพลย์ ได้สรุปเป็นเกณฑ์ใช้ตรวจสอบประเมินค่า ทักษะการวาดภาพ และการวาดเส้นดังต่อไปนี้

ลักษณะของ เกณฑ์แบบทดสอบการวาดภาพ

แบบทดสอบการวาดภาพ เป็นแบบทดสอบวัดความถนัดเชิงการวาดเส้นจากภาพวาดของนักศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ของ วิรัตน์ พิชญ์พูนพลย์ (2520: 77) เป็นเกณฑ์พิจารณารายละเอียดของภาพที่วาด มีรายละเอียดดังนี้

1. เกณฑ์ในการพิจารณาการวาดภาพข้อที่ 1 วัดความสามารถในการวาดภาพสิ่งของ เครื่องใช้ ซึ่งแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 คุณภาพของการวาดเส้น ประกอบด้วย ความคมชัด สีลาความหนักเบา ความต่อเนื่องของเส้น

1.2 ความประณีต ประกอบด้วย ความเป็นระเบียบของเส้น ความสะอาด

1.3 ความคล่องแคล่ว ประกอบด้วย การเคลื่อนไหวของเส้น ความประสานกลมกลืนของเส้น

1.4 การใช้เส้นแสดงพื้นผิว ประกอบด้วย การเขียนแสดงบริเวณว่างการเขียนของจังหวะ และการเขียนแสดงพื้นผิว

1.5 การวาดเส้นแสดงความคิด ความงาม ประกอบด้วย ความงดงามของรูปทรง และความชัดเจนของความคิด

2. เกณฑ์ในการพิจารณาการวาดภาพข้อที่ 2 วัดความสามารถในการวาดภาพหัวม้า ม้าทั้งตัว และคนขี่ม้า ซึ่งแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 การวาดแสดงรายละเอียดส่วนต่างๆ ของร่างกาย ประกอบด้วย ตา ปาก จมูก หู คอ สันจมูก หาง ขา เท้า และความสัมพันธ์ของปาก ตา หู

2.2 การวาดแสดงโครงสร้างของรูปทรง ประกอบด้วย รูปทรงของส่วนหัว รูปทรงของลำตัว รูปทรงของขา รูปทรงของหาง และมวล

2.3 คุณภาพของเส้น ประกอบด้วย การต่อเนื่องของเส้น จังหวะและความต่อเนื่องของเส้นและการเคลื่อนไหว

2.4 การวาดเส้นแสดงความคิดและความงาม ประกอบด้วย ขนและเงา ขนคอ ขนระหว่างหู พื้นผิวและขน

2.5 การใช้เส้นแสดงพื้นผิว ประกอบด้วย แสงและเงา ที่ว่างและเงา

แนวคิดในการสร้างเกณฑ์การประเมินผลความสามารถทางการวาดภาพ นอกจากของ วิจารณ์ พิชญ์พิบูลย์ แล้ว ผู้วิจัยขอเสนอเกณฑ์การประเมินผลของผู้เชี่ยวชาญอื่นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาเพิ่มเติมดังนี้

มิเชล (Michael, 1983: 39-41) ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาคุณลักษณะสำหรับ

1. การสื่อสารข้อคิดเห็น การแสดงออก (Communication/expression)
2. ความเชื่อมั่น ความมั่นใจในตนเอง (Confidence/Self-esteem)
3. การพัฒนาด้านการรับรู้ (Perceptual development)
4. (Aesthetic organization and consistency) องค์ประกอบทางสุนทรียศาสตร์และความสม่ำเสมอ
5. ความรู้ทางด้านศิลปะ (Knowledge of the field of art)
6. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity)
7. ทักษะความชำนาญ (Skill/Craftsmanship)

คุณลักษณะแต่ละด้าน มิเชล (Michael, 1983: 39-41) ยังได้กำหนดส่วนประกอบย่อยแสดงถึงคุณลักษณะที่ควรพิจารณาประกอบแต่ละด้านเป็นแนวทางดังนี้

1. การสื่อสารข้อคิดเห็น การแสดงออก ประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังนี้
 - การแสดงความสามารถด้านความคิดเห็นที่มีต่องานศิลปะ
 - การแสดงความรู้สึกทางอารมณ์ได้อย่างเด่นชัดในงานศิลปะ
 - แสดงออกถึงความเข้าใจในเนื้อหา ทฤษฎีของงานศิลปะ
 - การแสดงความคิดเห็นด้านวัตถุประสงค์ของแสดงออกทางศิลปะ
 - การแสดงออกที่เป็นลักษณะ เฉพาะตัว
 - สามารถแสดงความคิดเห็นจากสื่อความหมายของงานศิลปะแขนงต่างๆ ได้
2. ความเชื่อมั่น ความมั่นใจในตนเอง ประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้
 - ความมั่นใจในความสามารถของตนเองด้านความคิด ความรู้สึก และความเข้าใจในการสื่อความหมายจากงานศิลปะ
 - ความมั่นใจในการใช้สื่อของศิลปะเพื่อการประยุกต์ มีความพึงพอใจ ภาคภูมิใจในงานของตน
 - ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดร่วมกับผู้อื่น
 - สร้างความพอใจ ความภาคภูมิใจจากผลงานของตน
 - การเน้นจุดเด่น การปรับปรุงจุดด้อยด้วยตนเอง
 - ความสามารถในการตัดสินใจ

- การเป็นผู้ดำเนินการแสดงออกทางศิลปะ
- ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าทางสุนทรียภาพกับชีวิตของคน

3. พัฒนาการด้านการรับรู้ การมองเห็น

- พัฒนาการการรับรู้ส่วนประกอบพื้นฐานศิลปะด้วยจักขุสัมผัส
- พัฒนาการการรับรู้ส่วนประกอบพื้นฐานศิลปะด้วยโสตสัมผัส ฯลฯ
- มีความเข้าใจถึงคุณค่าการมองแบบจักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฯลฯ ที่แตกต่างกัน
- มีความรู้ถึงคุณค่าของรูปร่าง สี เส้น น้ำหนัก องค์ประกอบของศิลปะ

4. องค์ประกอบทางสุนทรียศาสตร์และความสม่ำเสมอ

- มีความเข้าใจสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและวัตถุเพื่อการแสดงออก
- มีระบบประสานในการจัดองค์ประกอบศิลปะ
- มีความเข้าใจในคุณค่าของความคิด
- มีความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดภาพเป็นความสมดุลย์จังหวะ ความแตกต่าง

ความประสานกลมกลืน ความขัดแย้ง เป็นต้น

- มีความสามารถจัดภาพให้มีเอกภาพ
- มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม
- มีความสามารถแก้ไขปัญหาด้านสุนทรียภาพ
- มีทัศนคติที่ดีต่อสุนทรียภาพในรูปแบบต่างๆ

5. ความรู้พื้นฐานของศิลปะ

- ความรู้ความเข้าใจในเชิงปฏิบัติการใช้ เครื่องมือ
- มีจินตนาการในการใช้ เครื่องมือ
- มีความรู้มีความเข้าใจในการวิเคราะห์รูปแบบ โครงสร้างของงานศิลปะ
- มีความรู้มีความเข้าใจในการประเมินค่า การทำงานจากสื่อต่างๆ และการ

แสดงความคิดเห็นจากงานศิลปะทั้งในอดีตและปัจจุบัน

- มีความรู้มีความเข้าใจในรูปแบบงานศิลปะแบบอย่างต่างๆ

6. คุณสมบัติในการสร้างสรรค์

- มีความรู้สึกตระหนักถึงปัญหาการทำงานศิลปะ
- มีความคิด เฉพาะ เป็นของตนเอง
- แสดงถึงความมีอิสระในการสร้างสรรค์
- การอธิบายความคิด ความรู้สึกของตนเอง
- นำเส้น รูปทรง สี แบบ วัสดุต่าง ๆ มาสร้างเป็นสิ่งใหม่ แปลกอย่างน่าทึ่ง
- รู้จักสำรวจหาแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงผลงาน
- การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของตนเอง
- มีทักษะในการคิด
- มีวิธีปรับปรุงผลงานด้วยวิธีการใหม่ ๆ
- ความสามารถวิเคราะห์งานศิลปะจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย
- ความสามารถในการจัดองค์ประกอบ

7. ทักษะ ความชำนาญ

- การพัฒนาการการใช้มือ
- การควบคุมการทำงาน
- ทักษะในการใช้เส้น รูปทรง สี ในการสร้างสรรค์
- ทักษะในการใช้เครื่องมือ รักษาเครื่องมือ

8. ความเพลิดเพลิน ความพอใจ

- ความพึงพอใจในการทำงาน
- การหาโอกาสในการทำงาน
- การกระตุ้นผู้อื่น เข้าร่วมประสบการณ์ทำงานด้วย
- ความพึงพอใจในผลงาน และประสบการณ์
- ความต้องการในการอธิบายงาน
- การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะ
- การได้รับประสบการณ์นอกห้องเรียน เช่น สละสมหนังสือเกี่ยวกับศิลปะ การ

เขียนแบบผลงานศิลปะ การฟังรายการเกี่ยวกับศิลปะ

คุณลักษณะดังกล่าว มิเชล (Michael) กล่าวเสริมว่า เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพ ความสามารถขั้นพื้นฐานในด้านความคิด ความรู้สึก และการรวบรวมประสบการณ์ของบุคคลเพื่อทำนาย หยิ่งรู้ ถึงความสามารถเฉพาะบุคคลขั้นต่อไป นอกจากนี้แล้ว แมคฟี (Mc Fee, 1977: 326-327) ได้อธิบายถึงหลักการประเมินผลว่า การประเมินผลเป็นการวัดความเปลี่ยนแปลงในด้านความพร้อม ของนักเรียนจากประสบการณ์ที่เขาพบเกี่ยวกับพื้นผิว รูปร่าง รูปทรง ขนาด สี สัญลักษณ์ ที่ว่าง เครื่องหมาย ความรู้สึกในคุณค่า ทักษะคิด และความเชื่อ เพื่อจะไปปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับ ความพร้อมใหม่ ๆ และกล่าวว่าเกณฑ์ในการประเมินผลมาจากหลักการในการเตรียมความพร้อม ซึ่งประกอบด้วย

1. การพัฒนาการ ด้านการเรียน ความจำ การสื่อสารความคิดและการประสานสัมพันธ์ เป็นพัฒนาการการใช้ทักษะมือ ความรู้สึกสัมผัสในการวิเคราะห์จำแนก
2. รูปแบบความรู้ ด้านความรู้ในรูปแบบ คำหรือหรือรายละเอียดจากส่วนย่อยบางส่วน ที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการตอบสนอง
3. ประสบการณ์ทางวัฒนธรรม ด้านความคิดรวบยอดของศิลปะพื้นฐานความหลากหลาย ด้านสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมและทัศนศิลป์
4. การจัดพื้นที่ว่าง ด้านการสร้างความเกี่ยวเนื่องที่ผู้ประกอบต้องการให้รู้สึกในที่ว่าง หรือความรู้สึกภายในที่แตกต่างไปจากที่กำหนดให้
5. พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการกระตุ้นการตอบสนอง การเปลี่ยนแปลง ไปตามกาลเทศะ การเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่
6. ความพร้อมด้านศิลปะ ด้านการสังเกตสิ่งต่างๆ ในแสงและเงาที่ว่าง จากความรู้ที่ ผู้อื่นวาดภาพ จากการเรียนทฤษฎีที่ใช้ เป็นสัญลักษณ์ ผลรวมของการตอบสนองความรู้สึกสิ่งต่างๆ
7. การตอบสนองในงานศิลปะ ด้านความหมายของอารมณ์ เทคนิค กระบวนการทำงาน ศิลปะ

จากแนวความคิดเกี่ยวกับ เกณฑ์การประเมินผลของนักวิชาการดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า หลักเกณฑ์การประเมินผลงานศิลปะการวาดภาพ ประกอบด้วยหลักสำคัญ คือ 1) ความสามารถในการ สื่อสารจากความคิด ความรู้สึก ความไวต่อการรู้สึกต่อการรับรู้คุณลักษณะสิ่งต่างๆ 2) การมีความรู้ ทางสุนทรียภาพ ประสบการณ์ การสัมผัสในเชิงปฏิบัติ 3) ผลงานศิลปะในอดีตและความมุ่งคั่งทาง วัฒนธรรม 4) ความสามารถด้านทักษะความชำนาญในการควบคุม เครื่องมือและกระบวนการ

5) ความเชื่อมั่น การตัดสินใจ การแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ และ 6) มีความพึงพอใจจากการกระตุ้นให้ตอบสนอง จากกระบวนการที่กระตุ้นสร้างสรรคงานศิลปะ และคุณสมบัติที่สรุปได้นี้ จะไปเกี่ยวข้องกับประสบการณ์อันเป็นความสามารถพื้นฐานของมนุษย์ 3 ประการ คือ ความคิด ความรู้สึกและการสังเกต (Michael, 1983: 110) เช่นบางครั้งสิ่งที่เห็นและได้รับจากประสบการณ์อาจถูกแทนที่ด้วยความคิดและความรู้สึก เป็นต้น

การศึกษาศิลปะของมนุษย์ด้านประสบการณ์การเรียนรู้ การผลิตงานศิลปะและการประสานสัมพันธ์จากระบบของมนุษย์เอง จะเกิดผล เป็นคุณลักษณะส่วนตัวที่จะ เสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง และผลดังกล่าวนี้จะทำให้มนุษย์มีความสำนึกที่ตื่นการสร้างสรรค์งานศิลปะ และสามารถวิเคราะห์งานศิลปะได้ว่า ความงามของศิลปะเป็นอย่างไร คุณสมบัติดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการเสริมสร้างการกระตุ้นให้เกิด เป็นสมรรถภาพพื้นฐานในตัวครูผู้สอนศิลปะที่ว่า ไป

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนักศึกษาวิชาเอกการประถมศึกษา ด้านความสามารถทางศิลปะแบบเฉพาะเจาะจง ยังไม่มีผู้วิจัยหรือหน่วยงานใดทำการศึกษา เพราะเป็นหลักสูตรใหม่ของกรมศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ ส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นงานวิจัยแบบสำรวจครูประถมทั่วไป ไม่ได้ศึกษาสมรรถภาพเฉพาะด้าน ซึ่งมีงานวิจัยดังต่อไปนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวกับความสามารถครูประถมศึกษา

กมล สุตประเสริฐ และคณะ (2523) ศึกษาสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่ต้องการจากอาจารย์วิทยาลัยครู ผู้บริหาร ครูประถมศึกษา พบว่าสมรรถวิสัยด้านต่างๆ ตามที่ได้กำหนด พฤติกรรมไว้ มีความจำเป็นแก่ผู้ที่จะเป็นครู และมีความสำคัญต่อผู้ที่ฝึกอาชีพครู กล่าวคือ

- ด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ สามารถประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รู้จักนำปัญหาของชุมชนมาสอนได้
- ด้านหลักสูตรและสื่อการสอน ครูจะต้องรู้รายละเอียด เข้าใจจุดประสงค์การเรียนรู้ตามหลักสูตร และผลิตสื่อ วัสดุสื่อได้เหมาะสม
- ด้านตัวเด็ก ครูจะต้องเข้าใจจิตวิทยา ทั้งในด้านความเจริญเติบโตและการเรียนรู้
- ด้านโรงเรียน ครูจะต้องเข้าใจว่า โรงเรียนเป็นสิ่งคม กิจกรรมที่สร้างมวลประสบการณ์ในตัวเด็ก

- ด้านตัวครู ครูจะต้องฝึกฝน ปรับปรุงตนเองให้เป็นครูที่ดี
- ด้านปฏิบัติการสอน รู้จักจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวเด็กทุกกลุ่มวิชา ทุกมวลประสบการณ์ คือ ต้องสอนเป็นหลายอย่าง
- ด้านประเมินผล จะต้องมีทักษะในการประเมินผลทั้งของนักเรียนและของตัวเอง

บัณฑิต เจริญอาจ (2530) ศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรี เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะในมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ วัตถุประสงค์เพื่อสำรวจ เปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษา กลุ่มประชากร ประกอบด้วยอาจารย์ที่สอนและเคยสอนวิชาความเข้าใจศิลปะ จำนวน 20 ท่าน และนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 445 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถาม แบบตรวจคำตอบ แบบประมาณค่า แบบคำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มีชดิม เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ผลของการวิจัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนควรมีพื้นฐานในสาขาศิลปะก่อนการเรียนหรือการเริ่มต้นการศึกษาย่างแท้จริง เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็ว และควรให้ความสนใจติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวของวงการศิลปะอยู่เสมอ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในขั้นที่จะได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจในวิชานี้

ดวงคำ ธวัชคำ (2524) ศึกษาความสอดคล้องระหว่างสมรรถภาพครูในโรงเรียน ประถมศึกษาในจังหวัด เชียงราย กับสมรรถภาพที่คาดหวังตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจสมรรถภาพด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และทัศนคติของครู เป็นแนวทางว่าเพียงพอหรือไม่เพียงพอ ที่จะสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 ประชากรประกอบด้วยครูสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2524 สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัด เทศบาล และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในจังหวัด เชียงราย 366 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสำรวจคุณลักษณะครู หมวดความรู้ในเนื้อหาวิชา วิชาชีพครู ทักษะด้านการสอนและคุณลักษณะทัศนคติ รวม 187 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ค่าร้อยละ มีชดิม เลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูเห็นตนเองว่ามีสมรรถภาพด้านคุณลักษณะและทัศนคติเพียงพอ และยอมรับว่าสมรรถภาพด้านความรู้และทักษะยังไม่เพียงพอที่จะสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมรรถภาพด้านความรู้และทักษะในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยไม่เพียงพอ มากเป็นอันดับหนึ่งในความรู้ทางศิลปศึกษายังไม่เพียงพอในเรื่องงาน สาน ดัก ทอ งานจัดออกแบบและ

สร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ ความรู้ในการประเมินผลงานทางด้านศิลปะ การพิมพ์ การปั้น การวาดภาพระบายสี

นิศารัตน์ ศิลปเดช (2532) ศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยที่สำคัญกับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาในวิทยาลัยครู วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูและสร้างสมการทำนายผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพครูของนักศึกษาวิทยาลัยครู

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่เป็นปัจจัยสำคัญซึ่งสามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาชีพของนักศึกษาครูแต่ละด้าน และผลสัมฤทธิ์รวมทั้ง 5 ด้านได้ คือ ตัวแปรด้านคุณลักษณะของนักศึกษาครูเป็นส่วนใหญ่ มีตัวแปรด้านคุณลักษณะของอาจารย์วิทยาลัยครูและสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยครูเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเพียงบางด้านเท่านั้น

บุหงา วัฒนะ (2532) ศึกษาการนำเสนอรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาในวิทยาลัยครู วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อส่งเสริมเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพครูให้แก่นักศึกษาในวิทยาลัยครู

ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพที่ได้นำเสนอได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบ 4 อย่างคือ (1) การเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (2) การใช้ระบบนิเวศที่เอื้อให้นักศึกษาประสบผลสำเร็จในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (3) การได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากอาจารย์ที่เลี้ยง (4) การปรับเปลี่ยนเจตคติต่อวิชาชีพโดยใช้ทฤษฎีการให้ข่าวสารโดยตรง

2. ขั้นตอนของการจัดดำเนินการตามรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อเสริมเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพครูมีดังนี้คือ (1) วัดเจตคติต่อวิชาชีพครู (2) ประเมินความต้องการเบื้องต้น (3) วิเคราะห์ความต้องการเบื้องต้น (4) จัดโปรแกรมเสริมเพื่อพัฒนาทักษะและพัฒนาตนเองให้พร้อมก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (5) ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (6) จัดหาอาจารย์ที่เลี้ยงที่ดี (7) จัดระบบนิเวศที่จะช่วยให้นักศึกษาประสบผลสำเร็จในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมากขึ้น (8) จัดฝึกอบรมแบบเข้มเพื่อปรับเปลี่ยนเจตคติต่อวิชาชีพครู (9) วัดเจตคติต่อวิชาชีพครู (10) ประเมินโปรแกรมย่อยทั้งหมด

3. ผลการทดลองปรากฏผลดังต่อไปนี้ (1) การประเมินคุณค่าของวิชาชีพครูทั้งของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนหลังการทดลองภายในแต่ละกลุ่ม ส่วนคะแนนเฉลี่ย เจตคติต่อวิชาชีพครู การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และความตั้งใจประกอบอาชีพครูไม่แตกต่างกัน (2) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนหลังการทดลอง

ระหว่างกลุ่ม พบว่า เจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม ส่วนคะแนนเจตคติการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ความตั้งใจประกอบอาชีพครูและประเมินคุณค่าของอาชีพครูไม่แตกต่างกัน

ประสาร มาลากุล และคณะ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิจัยและพัฒนาครูให้มีสมรรถภาพที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สมรรถภาพ ประเมินสมรรถภาพ และเสนอรูปแบบการพัฒนาครูให้มีสมรรถภาพที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรระดับประถมและมัธยมศึกษา วิจัยดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย และแบ่งกลุ่มวิจัยเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ศึกษาครูประถมศึกษา และกลุ่มที่ศึกษาครูมัธยมศึกษา เครื่องมือในการวิจัยสร้างเครื่องมือประเมินสมรรถภาพปัจจุบันของสมรรถภาพครู ผลการวิจัยพบว่า สมรรถภาพครูด้านการสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาที่มีสมรรถภาพปานกลาง รูปแบบการพัฒนาครูประถมศึกษาจะต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูประถมศึกษาปัจจุบันให้สามารถผลิตครูให้มีสมรรถภาพที่พึงประสงค์

สวัสดิ์ ประทุมราช และคณะ (2523) ศึกษาความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรการฝึกหัดครูกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 โดยการเปรียบเทียบสมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่คาดหวังจากผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรการฝึกหัดครูกับสมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่วิเคราะห์ได้จากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 และศึกษาข้อคิดเห็นของผู้บริหารหลักสูตรการผลิตครู ตลอดจนการรับรู้สมรรถภาพของตนเอง ของนิสิตนักศึกษาปีสุดท้ายของหลักสูตร สำหรับหลักสูตรการฝึกหัดครูที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ หลักสูตรระดับปริญญาตรี จำนวน 9 หลักสูตร ได้แก่ ศึกษาศาสตรบัณฑิต ครุศาสตรบัณฑิต วิทยาศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยช่างศิลป์ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา และหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง 2 หลักสูตร ของสภาการฝึกหัดครู และวิทยาลัยพลศึกษา รวมหลักสูตรวิเคราะห์ทั้งสิ้น 11 หลักสูตร เทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ เอกสารหลักสูตร ความคิดเห็นของผู้บริหารเป็นแบบการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง ส่วนข้อมูลการรับรู้ตนเองของนิสิต นักศึกษา นำมาวิเคราะห์โดยการแจกแจงร้อยละ พบว่า

1. หลักสูตรการฝึกหัดครูที่มุ่งผลิตครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ มีความสอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา ในด้านความรู้ และทักษะ ส่วนในด้านคุณลักษณะและทัศนคติในการ เป็นครูประถมศึกษา หลักสูตรทั้งสองมีความสอดคล้องกันน้อย

2. หลักสูตรพิเศษที่มุ่งผลิตบัณฑิต วิชาชีพครู เฉพาะอย่างมีความสอดคล้องกับหลักสูตร
ประถมศึกษา พ.ศ.2521 น้อยในทุกด้าน

3. นิสิต นักศึกษาปีสุดท้ายของหลักสูตรการฝึกหัดครู ส่วนใหญ่รับรู้ว่าคุณภาพ
ของความรู้ในด้านคุณลักษณะ และทัศนคติเพียงพอ แต่ยังไม่มีความรู้ด้านความรู้และทักษะเพียงพอ
ที่จะสอนนักเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

สุนทร สิงคิพร (2530) ศึกษาการวิเคราะห์จำแนกคุณลักษณะภูมิหลังของกลุ่มนักศึกษาครู
ประเภทคัดเลือกและประเภทสอบคัดเลือก: การศึกษาเฉพาะกรณีวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะภูมิหลังในด้านบุคลิกภาพ ทัศนคติต่อวิชาชีพครู ระดับเข้าใจปัญหา
รูปแบบการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว เพื่อวิเคราะห์
จำแนกตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและภูมิหลังของกลุ่มนักศึกษาครูประเภทคัดเลือก กับประเภทสอบ
คัดเลือก จากจำนวนประชากร 614 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถามสถานภาพและฐานะ
ทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว แบบสำรวจบุคลิกภาพ ซีทีโอ แบบสอบถามวิธีสัปดาห์หน้าชั้นสูง
แบบวัดทัศนคติต่อวิชาชีพครู และแบบสำรวจรูปแบบการเรียน นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ
ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์จำแนกโดยวิเคราะห์แบบขั้นตอน ผลการ
วิจัยพบว่า นักศึกษาครูทั้งสองประเภทมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับ
ปานกลาง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

พร้อมฉัตร เรศานนท์ (2531) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหา
การสอนรายวิชาทัศนศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการ
ศึกษา 1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา และเปรียบเทียบความ
คิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์ต่างกัน เกี่ยวกับเนื้อหาการสอน รายวิชาทัศนศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสำหรับครูศิลปศึกษา ประกอบ
ด้วย แบบตรวจสอบรายการและแบบประเมินค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิม เลขคณิต
ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์
ต่างกันโดยการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษาเน้นเนื้อหาการสอนในด้าน
การออกแบบสูงสุดของบทเรียน แต่ไม่ค่อยเน้นเนื้อหาการสอนด้านสื่อและกระบวนการทำงานใน

บทเรียน การวาดเขียน และการปั้น แกะสลัก การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน พบว่าไม่แตกต่างกัน

ไพโรจน์ รุจิระวิจักษณ์ (2528) ศึกษาเรื่อง ความรู้และเจตคติศิลปศึกษาของครูประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความรู้และเจตคติต่อศิลปศึกษาของครูสอนศิลปศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้และเจตคติต่อศิลปศึกษาของครูสอนศิลปศึกษาแยกตามเพศ วุฒิ และประเภทครูสอน (ครูประจำชั้น และครูพิเศษ) 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับความรู้และการปฏิบัติของครูสอนศิลปศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบและแบบวัดเจตคติของครูสอนศิลปศึกษา แบบสอบถามสำหรับบุคลากรทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความรู้ในเกณฑ์พอใช้ ครูพิเศษสอนศิลปศึกษา และครูประจำชั้นสอนศิลปศึกษามีความรู้เกี่ยวกับศิลปศึกษาแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .01 โดยครูพิเศษมีความรู้ดีกว่าครูประจำชั้น ครูสอนพิเศษมีวุฒิปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี มีความรู้เกี่ยวกับศิลปศึกษาแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 โดยครูสอนศิลปศึกษาที่มีวุฒิปริญญาตรีมีความรู้ดีกว่า ครูมีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ครูสอนศิลปศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีความรู้เกี่ยวกับศิลปศึกษาไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ .01 ครูพิเศษและครูประจำชั้น สอนศิลปศึกษามีเจตคติต่อศิลปศึกษาไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญที่ .01 และบุคลากรทางการศึกษาเห็นว่า ครูสอนศิลปศึกษามีความสามารถด้านความรู้อยู่ในระดับมาก ความสามารถด้านเทคนิคการสอน การใช้สื่อการสอน และการประเมินผลอยู่ในระดับดีมาก ส่วนด้านการสนับสนุนกิจกรรมพิเศษทางศิลปศึกษาอยู่ในระดับน้อย

บรรจง บุญการี (2532) ศึกษาสภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาของครูประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดลพบุรี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสอนศิลปศึกษาของครูประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดลพบุรี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาในด้านต่างๆ และเกี่ยวกับปัญหาและการแก้ปัญหาการสอนศิลปศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ครูที่สำเร็จการศึกษาด้านศิลปศึกษาเฉพาะมีน้อย ครูสอนศิลปศึกษาที่สำเร็จการศึกษาด้านวิชาการอื่น มีความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาน้อย ทำให้ขาดความมั่นใจในการเตรียมการสอน ครูประจำชั้นมีเวลาสำหรับเตรียมการสอนน้อย และผู้บริหารไม่เข้าใจหลักการปรัชญาของวิชาศิลปศึกษาอย่างแท้จริง ทำให้ละเลยไม่ให้ความสนใจ และยังมีความคิดเห็นว่า ศิลปศึกษาเป็นความสามารถพิเศษเฉพาะบุคคลเท่านั้นไม่สามารถสอนกันได้

บุษบา กาญจน์วาริทธิย์ (2529) ศึกษาเรื่อง วิวัฒนาการของหลักสูตรและการสอนศิลปศึกษาในประเทศไทย พุทธศักราช 2435 ถึง 2526 วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาวิวัฒนาการของหลักสูตรและการสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาของไทยตั้งแต่พุทธศักราช 2435 ถึง 2526 ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ คือ ศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอนในสมัยต่างๆ สัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และความรู้เกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษา และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นรายงานวิจัย ผลการวิจัยพบว่า มีจำนวนหลักสูตร 10 ฉบับ ใน 12 ฉบับ ให้ความสำคัญต่อการเรียนศิลปะ หรือศิลปศึกษากับเยาวชน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการสอนศิลปศึกษามีการพัฒนาตามยุคสมัย และมีความแตกต่างอย่างเด่นชัดแบ่งได้เป็น 2 ยุค คือ ยุคปลูกฝังลักษณะนิสัยในการสังเกต (2435-2502) การจัดการเรียนการสอน ครูเป็นศูนย์กลางการเรียน เน้นความชำนาญด้านทักษะฝีมือ การรักษารูปร่างตามแนวนิยมของผู้ใหญ่ และยุคนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน (2503-2526) เน้นการแสดงออก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการโดยใช้กิจกรรมศิลปะหลากหลายนอกเหนือไปจากการวาดภาพระบายสี จัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการตามวัย และระบบวิธีทางการศึกษา

วัชรินทร์ รัฐคือศิษย์ (2530) ทศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชายหญิงในระดับชั้นมัธยมศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2529 จำนวน 360 คน ประกอบด้วยนักเรียนชาย 180 คน นักเรียนหญิง 180 คน จากโรงเรียน 9 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า แบบเลือกตอบและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานครที่มีต่อเนื้อหาวิชา การสอน กิจกรรม การวัดและการประเมินผล และคุณค่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการเปรียบเทียบทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชายหญิง ปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยเกี่ยวกับความสามารถทางการวาดภาพ

นนท์ศุภกรีย์ คำตันเจริญ (2522) ศึกษาเรื่อง การศึกษาวุฒิกาวะทางเซอร์บ็ัญญาของเด็กไทยในระดับอนุบาล โดยใช้แบบทดสอบวาดภาพ "Goodenough Harris Drawing Test" ของ แฮร์ริส (Harris, 1963) พบว่า วุฒิกาวะทางเซอร์บ็ัญญาของนักเรียนระดับอายุ 4-6 ปี

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 วุฒิกวาทะทางเขาวนั้บัพฒนาเพิ่มขึ้นตามระดับอายุ ตัวแปรด้านเพศ พบว่า นักเรียนชาย หญิงมีความแตกต่างกันในด้านวุฒิบัพฒนา จากค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบทดสอบวาดภาพ ซึ่งมีค่าตั้งแต่ .91 ถึง .96 และค่าสัมประสิทธิ์ความตรงของแบบทดสอบ เมื่อใช้ความพร้อมในการเรียนการอ่านเป็นเกณฑ์มีค่า .40 นัยสำคัญที่ .01 ทำให้เชื่อได้ว่า วุฒิกวาทะทางเขาวนั้บัพฒนามีความสัมพันธ์กับความสามารถในการวาดภาพอัน เป็นความถนัดที่แสดงออก เป็นรูปแบบศิลปะประเภทหนึ่ง

วรัศนี พิชญ์ไพบุลย์ (2530) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบทดสอบความถนัดเชิงศิลปะสำหรับ นักศึกษาวชิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อให้มีความมั่นใจในความเที่ยงและความตรง ก่อนที่จะใช้เป็น เครื่องมือสำหรับประเมิน พิจารณาบุคคลให้มีโอกาสได้เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนามาจากงานวิจัย เรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความถนัดเชิงศิลปะ กรรม และคะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาเอกศิลปะศึกษา เรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง คะแนนความถนัดเชิงศิลปะกรรมและคะแนนความคิดสร้างสรรค์ และ เรื่องการศึกษาความเที่ยงตรง ในการพยากรณ์ของแบบทดสอบความถนัดเชิงศิลปะ ผลการวิจัยพบว่า ความเที่ยงของแบบทดสอบ ทักษะการเขียนภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.85 และความเที่ยงของแบบทดสอบการวาดเส้น มีค่าสัมประสิทธิ์ 0.65 ส่วนความตรงของแบบทดสอบทักษะการเขียนภาพ มีความตรงกับวิชาวาด เขียนเท่ากับ .9371 และความตรงของแบบทดสอบการวาดเส้น มีความตรงกับวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ เท่ากับ .8519 แสดงว่า แบบทดสอบมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิจัย

แบบทดสอบชุดทักษะการเขียนภาพ ประกอบด้วยตัวประกอบทักษะในการใช้มือ ความคล่องแคล่วในการรับรู้ และการแสดงออกทางความคิด การสื่อความหมาย ส่วนแบบทดสอบชุดวาดเส้น ประกอบด้วยตัวประกอบทักษะการใช้เส้น แสดงพื้นผิว แสดงความคิดและอ่านจากทำคามใจได้ ซึ่งเน้น พฤติกรรมในด้านการใช้เหตุผล การแก้ปัญหาในการออกแบบด้วยเขาวนั้บัพฒนา เชิงสุนทรีย์ และการ ใช้จินตนาการในเชิงสร้างสรรค์ พฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของการ เรียนวิชาศิลปะ ดังนั้นแบบทดสอบนี้จึงสามารถใช้พยากรณ์การเรียนวิชาศิลปะได้เป็นอย่างดี

ศีกดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2530) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถเบื้องต้นด้าน มิติสัมพันธ์ด้านเหตุผล เชิงนามธรรมกับความถนัดทางศิลปะของนักศึกษาวชิทยาลัยอาชีวศึกษา ชั้นปีที่ 3 สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสมองเบื้องต้น ด้านมิติสัมพันธ์กับความถนัดทางศิลปะ และด้านเหตุผล เชิงนามธรรมกับความถนัดทางศิลปะ และเพื่อ ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักศึกษายชายหญิงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสมอง

เบื้องต้นด้านมิติสัมพันธ์กับความถนัดทางศิลปะ และด้าน เหตุผลเชิงนามธรรมกับความถนัดทางศิลปะ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถทางสมองเบื้องต้นด้านมิติสัมพันธ์ ด้าน เหตุผลเชิงนามธรรมมีความสัมพันธ์ในทางบวกระดับต่ำ กับความถนัดทางศิลปะ เพราะว่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .18 และ .24 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาชาย หดงด้านความสัมพันธ์ระหว่างคะแนน ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ด้าน เหตุผลเชิงนามธรรมกับความถนัดทางศิลปะ เป็นไปทางบวกเหมือนกัน และประชากรที่มีความสามารถในด้านมิติสัมพันธ์ด้าน เหตุผลเชิงนามธรรมค่อนข้างดี มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มประชากรในระดับปานกลาง ซึ่งสังเกตจากคะแนนเฉลี่ยคิด เป็นร้อยละ เท่ากับ 76.05 และ 57.70 ที่แตกต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

ดิลเจอร์ (Dilger, 1985) ศึกษาความเป็นไปได้ของความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพความงามกับยุทธศาสตร์การสอนที่มีส่วนส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน เพิ่มผลสำเร็จและความพึงพอใจในการสอน วัตถุประสงค์ของการศึกษาคือเพื่อดูความเป็นไปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพความงามกับยุทธศาสตร์การสอน อาจมีส่วนส่งเสริมประสบการณ์ การเรียนรู้ของนักเรียน และเพิ่มผลสำเร็จและความพึงพอใจในการสอน เครื่องมือประกอบด้วยแบบทดสอบ สุนทรียภาพ การศึกษา สุนทรียภาพ สิ่งแวดล้อมในการเรียน ตนเอง การพัฒนาอาชีพ การให้บริการด้านการศึกษา ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทางการศึกษาและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดิลเจอร์ได้กล่าวว่า ประสบการณ์ในวิชาสุนทรียภาพสามารถทำให้คนได้สัมผัสกับตนเองเพิ่มสามัญสำนึกและการรับรู้ เพื่อสนับสนุนส่วนดีของพวกเขา โดยทำให้เกิดความพึงพอใจ และการวิจัยนี้ได้พิจารณาถึงแผนเบื้องต้นที่จะเพิ่มความรู้ทางด้านศิลปะให้แก่ครู และการใช้วิชาศิลปะอย่างมีคุณภาพในโรงเรียน หลักสูตรและวิธีสอน จากการศึกษาี้สรุปได้ว่า

1. วิชาศิลปะอาจเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงลักษณะส่วนตัว อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนวิธีสอน และประสบการณ์การเรียนรู้
2. คุณภาพการศึกษาศิลปะขึ้นอยู่กับปรับปรุงกระบวนการการศึกษา โดยเปิดโอกาสสำหรับประสบการณ์ชีวิตที่เกี่ยวข้อง
3. วิชาศิลปะควรจะเป็นความสามารถเฉพาะตัวของครู

ฮูเทบ (Hooten, 1985) ศึกษาการตัดสินใจทางสุนทรียศาสตร์ของครูชั้นประถม, คุณภาพของผลงานของนักเรียน, การเลือกบุคคลิกครู: การศึกษามนุษย์สัมพันธ์ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในศิลปะของครูประถมกับคุณภาพของผลงานศิลปะของ เด็กนักเรียนเรียนของเขา และศึกษาความสัมพันธ์กับลักษณะของครูอื่นๆ เช่น การศึกษาและประสบการณ์ด้านศิลปะ การวิจัยใช้ครู 50 คน มีอายุ 25-50 ปี ทาการสอนมาแล้ว 1-15 ปี และผลงานนักเรียน 1,865 ชิ้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบทดสอบศิลปะของไมเออร์ (Meier, 1940) 2 แบบข้อมูล 3 ผลงานของนักเรียน ผลงานของนักเรียนจะถูกให้คะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ในด้านการจัดองค์ประกอบและลักษณะสร้างสรรค์โดยเฉพาะ ผลที่ได้จากข้อมูลคุณภาพผลิตกับข้อมูลลักษณะเฉพาะของครู จะถูกนำมาเปรียบเทียบข้อมูลความสามารถทางศิลปะของครู เพื่อจะดูว่าลักษณะของครูเป็นตัวบ่งชี้ถึงผลงานทางศิลปะ และสัมพันธ์กับคุณภาพผลงานศิลปะของนักเรียน ผลสรุปจากข้อมูลพบว่า

1. การประเมินผลงานศิลปะของนักเรียน ครูมีการประเมินแตกต่างกับ ทำให้การตัดสินใจไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. ควรเลือกครูที่มีความสามารถพิเศษและไม่สัมพันธ์กับการสอนในห้องเรียน ตัดสินผลงาน ยกเว้นครูผู้สอนจะมีความสามารถพิเศษทางศิลปะ

ไรด์เดอร์ (Ryder, 1985) ศึกษาการประสบผลสำเร็จของตนเองอย่างแท้จริง จากประสบการณ์ทางศิลปะ: เป็นตัวนำสำหรับการสอนนักศึกษาที่สอนในชั้นประถม วัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมทางศิลปะในรูปแบบของผู้นำ ซึ่งจะนำไปสู่การพบตัวเองอย่างแท้จริงสำหรับครูประถมศึกษา ความคิดนี้อยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า การพบตัวเองอย่างแท้จริงนั้น เป็นจุดหมายที่ทุกคนต้องการและระหว่างศิลปะกับตนเองนั้นมีความสัมพันธ์กัน เครื่องมือในการวิจัย กิจกรรมศิลปะ แนวทางการผลิตผู้นำ การค้นพบตนเอง ธรรมชาติของการสร้างศิลปะและทัศนคติของบุคคลต่างๆ ต่อศิลปะ สังคมวิทยาศาสตร์แห่งพฤติกรรม โดยผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรม 6 แบบ นำไปทดสอบกับนักศึกษาเอกประถมศึกษาในวิทยาลัยในนิวยอร์ก โดยใช้แบบทดสอบตอนหลังกิจกรรม ผู้ถูกทดสอบจะได้ศึกษาทัศนศิลป์ คำอธิบายอย่างสมบูรณ์ของการศึกษาการทดสอบ ถึงแม้ว่าผลการศึกษาไม่เป็นที่น่าพอใจ แต่เป็นแนวทางสำหรับการศึกษา เรื่องนี้ต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตามสถิติได้ชี้ให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวทางบวก โดยแท้จริงแล้ว ข้อคิดเกี่ยวกับศิลปะที่เขียนโดยผู้ถูกสอบถามและตัวศิลปะเอง ชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ของการค้นพบตนเอง

งานวิจัยนี้ต้องการที่จะสนับสนุนข้อที่ว่า ศิลปะจะช่วยเพิ่มการค้นพบตนเองและทำให้เป็นคนที่สมบูรณ์ ในยุคแห่งการใช้เทคโนโลยี ความสำคัญของคุณภาพมนุษย์ไม่ควรลืม เราควรต้องคำนึงถึงลักษณะพิเศษ และศิลปะสามารถใช้เป็นแหล่งทรัพยากรเบื้องต้นสำหรับกระตุ้นให้เกิดลักษณะพิเศษ

ศิริขันธ์ (Tiranasar, 1985) ศึกษาศิลปศึกษาสำหรับครูประถมศึกษา: ศึกษาความต้องการการศึกษาในประเทศไทย วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจของคณาจารย์ต่อศิลปศึกษาและการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย บุคคลในอาชีพครูประกอบด้วยครูฝึกสอน ครูประจำการ และอาจารย์ในวิทยาลัย วิธีการวิจัย ศึกษาการจัดเนื้อหาของหลักสูตรศิลปะสำหรับครูประถม และพื้นฐานการศึกษา เครื่องมือในการวิจัย แบบสำรวจตนเอง การสัมภาษณ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การสอนศิลปศึกษาในประเทศไทยมีความต้องการที่จะปรับปรุงด้านการสอนศิลปศึกษาสำหรับครูประถมศึกษาให้ครอบคลุมมากกว่าวิธีสอนและกิจกรรมการสอนที่ซ้ำๆ ดังที่ถือปฏิบัติกันมา และเสนอแนะว่า จะต้องส่งเสริมเนื้อหาตามลำดับความสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรและโครงสร้างของหลักสูตร
2. ทฤษฎีของศิลปะ
3. พฤติกรรมของมนุษย์ในการแสดงออกทางศิลปะ
4. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างปรัชญาและปัญหาทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้อง

กับศิลปศึกษา

หลักใหญ่ๆ ที่ได้จากการวิจัยคือ

1. รายวิชาควรครอบคลุมสิ่งที่นักเรียนเห็นว่าน่าสนใจ
2. รายวิชาควรจัดโดยใช้โครงสร้างเนื้อหา เฉพาะที่เปิดโอกาสให้ผู้วางแผนหลักสูตรเปลี่ยนแปลงเนื้อหาได้ โดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไข
3. สำหรับโครงสร้างเนื้อหาพื้นฐาน ควรใช้เนื้อหาเบื้องต้นตามด้วยหลักการที่เกี่ยวข้อง

วอลเตอร์ (Walters, 1987) ศึกษา 3 หัวข้อ เพื่อหาองค์ประกอบที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมานิโตบา (Manitoba Schools) ประเทศแคนาดา เพื่อตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตรวิชาศิลปะในโรงเรียนประถมศึกษาต่างจังหวัด ซึ่งถูกใช้โดยที่ครูไม่มีความชำนาญทางด้านนี้โดยเฉพาะ การศึกษาค้นคว้านี้มี 3 หัวข้อ แสดงความแตกต่าง 3 แบบของการประสบผลสำเร็จในสิ่งแวดล้อม 3 แบบ จากข้อมูล 15 กรณี

(Factor) ที่มีผลต่อการประสมผลสำเร็จ ข้อมูลได้นำไป เปรียบ เทียบกับข้อมูลที่อาจ เป็นไปได้ใน ความประสมผลสำเร็จในวิชาสังคมศึกษา พบว่า ครูศิลปศึกษาที่สอนในหลักสูตรประถมศึกษา มีตัว ประกอบ 5 ปัจจัยที่ต้องปรับปรุงคือ

1. ครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาต้องได้ เรียนวิชาศิลปะในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง ของพื้นฐานการศึกษา
2. ทักษะคติของผู้บริหาร ครู พ่อแม่ ที่มีต่อศิลปะควรมีการ เปลี่ยนแปลง
3. การพัฒนาวิชาชีพและการให้บริการสำหรับครูประถมศึกษาต้องรวมถึงหลักสูตรและ วิธีการ
4. บุคคลสำคัญจะต้องมีพฤติกรรมสนับสนุน กระบวนการสร้างงานที่ประสมผลสำเร็จใน วิชาศิลปะ
5. ลักษณะ เฉพาะของการประเมินค่าวิชาศิลปะจะต้องมีการพัฒนาและ ผู้รับผิดชอบต่อการ ประสมผลสำเร็จต้องได้รับการฝึกหัด เรื่องนี้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางด้านศิลปะของนักเรียน นักศึกษา พบสรุปได้ว่า การวิเคราะห์ทางด้านสมรรถภาพของนักเรียน นักศึกษาส่วนใหญ่วิเคราะห์จากการ แสดงออกในเชิงปฏิบัติการ การวาดภาพ การออกแบบสร้างสรรค์เพราะลักษณะของผลงานที่แสดง ออกด้วยวิธีปฏิบัติจะแสดงความชัดเจนด้านรูปร่าง รูปทรง ค่าน้ำหนักแทนแสงเงา ความลึกชั้น พื้นผิว สีสรรค์ที่ประสมกลมกลืน มีความหมาย มีความรู้สึก เป็นภาษาสื่อความหมายให้ ความเข้าใจ อันเป็นลักษณะของงานศิลปะวิจิตรศิลป์ ประยุกต์ศิลป์ แขนงทัศนศิลป์ได้ ซึ่งจะเห็นได้จากงานวิจัย ของ แฮริส (Harris, 1963) โดยใช้แบบทดสอบการวาดภาพกู๊ดฮินฟ์ แฮริส (Goodenough Harris Drawing Test) และงานวิจัยของ ฮอร์น (Horn, 1959) ซึ่งใช้แบบทดสอบความถนัด ทางศิลปะของฮอร์น (Horn Art Aptitude Test) (อ้างถึงใน ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์, 2530: 78) เป็นต้น งานวิจัยดังกล่าวได้วิเคราะห์ความสามารถจากผลการปฏิบัติวาดภาพลาย เส้นเป็นหลัก ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง นักจิตวิทยา นักการศึกษา เมื่อต้องการทราบพัฒนาการ พฤติกรรมของเด็กเล็กหรือนักเรียนถึงวัยรุ่น ส่วนใหญ่ก็จะเฝ้าสังเกตจากการแสดงออกในการวาด ภาพเช่นกัน จากสาเหตุดังกล่าวในฐานะผู้วิจัยเป็นอาจารย์ในสถาบันการฝึกหัดครู และทำการสอน วิชาศิลปะ ศิลปศึกษาพบว่า นักศึกษาหลักสูตรวิทยาลัยครูรับรู้ว่าตนเองมีสมรรถภาพของความรู้ใน ด้านคุณลักษณะและทัศนคติ แต่ยังไม่มมีสมรรถภาพด้านความรู้ และทักษะ เพียงพอที่จะสอนให้นักเรียน

บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และพบว่า ครูสอนศิลปศึกษาโดยเฉพาะครูประจำชั้น
ที่สำเร็จการศึกษาสาขาอื่นไม่ใช่ศิลปศึกษาเฉพาะมีความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะน้อย ทำให้
ขาดความมั่นใจในการเตรียมการสอน ประกอบกับยังไม่มีผู้ใดได้วิจัยแบบเฉพาะเจาะจงในความ
สามารถเฉพาะด้านของครูประถมศึกษาที่เกี่ยวกับพื้นฐานด้านศิลปะโดยเฉพาะคำตอบจึงยังไม่เป็นที่
แน่ชัดว่า สมรรถภาพด้านใดบกพร่อง จึงเห็นสมควรได้มีการศึกษาหาสาเหตุและคำตอบของปัญหา
ต่อไป